

Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'i Müstakil mi Muhtasar Bir Eser mi?

Halil İbrahim Doğan

0000-0002-9644-5498

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

ror.org/05ryemn72

hidogan@aybu.edu.tr

Öz

Muhtasar eserler, İslâmî ilimlerde telif edilen kitapların içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Hicrî üçüncü asırdan itibaren ortaya çıkmaya başlanan muhtasar edebiyatının etrafında zamanla geniş bir literatür oluşmuştur. Bu türün hadis ilminde de örneklerini çokça görmek mümkündür. Nitekim *Kütüb-i Sitte* gibi başta temel hadis kaynakları olmak üzere bu ilmin çeşitli alanlarındaki eserler üzerine birçok âlim tarafından muhtasar kitaplar telif edilmiştir. Yaşadığı zamanın önde gelen muhaddislerinden Beyhakî (öl. 458/1066), kendi eserleri üzerine muhtasarlar yazdığı gibi başkaları da onun *es-Sünenü'l-kebir*, *Şu'abu'l-îmân*, *el-Hilâfiyyât* gibi hacimli kitaplarını ihtisar etmişlerdir. Çalışmanın konusu, Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'inin telif türü açısından hangisine dâhil olabileceğinin belirlenmesidir. Çünkü bu esere muhakkikleri tarafından yazılan mukaddimelerde *es-Sünenü's-sağîr* ile *es-Sünenü'l-kebir* arasında Beyhakî'nin diğer eserleri dikkate alınmadan bir karşılaştırma yapılmakta, araştırmanın sonucunda deliller sıralanarak iki kitabın birbirinden farklı olduğu ifade edilmekte ve *es-Sünenü's-sağîr* hakkında müstakil bir eser denilmektedir. Genellikle *es-Sünenü'l-kebir*'in muhtasarı şeklinde algılanan ve hakkında detaylı herhangi bir araştırmanın bulunmadığı *es-Sünenü's-sağîr*'in telif türünün doğru bir şekilde belirlenmesi, makalenin önemini ortaya çıkaracaktır. Çalışmanın amacı, Beyhakî'nin bütün eserlerini dikkate alarak *es-Sünenü's-sağîr*'in muhtasar mı yoksa müstakil bir eser mi olduğunun tespitidir. Bunun için *es-Sünenü's-sağîr*'deki her bir hadis ya da bilgi, Beyhakî'nin elimizde bulunan kitaplarında taranarak onlarda geçip geçmediği araştırılmıştır. Bu incelemenin akabinde şu sonuçlara varılmıştır: Beyhakî, kitabının girişinde mükellefin bilmesi gereken itikâdî ve fikhî konulara dair iki muhtasar esere yani *el-İ'tikâd ve'l-hidâye* ile *es-Sünenü's-sağîr*'e işaret etmektedir. *es-Sünenü'l-kebir* ile arasında ciddî bir benzerlik bulunan *es-Sünenü's-sağîr*'deki rivayetlerden bazıları, bu eserden farklı bir tarikle nakledilmektedir. Hatta *es-Sünenü's-sağîr*'de nakledilip *es-Sünenü'l-kebir*'de farklı senedle aktarılan ve onda olmayan hadislerin çoğunluğu, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, *Şu'abu'l-îmân*, *el-Hilâfiyyât* gibi diğer eserlerinde aynı şekilde rivayet edilmektedir. Böyle olsa da *es-Sünenü's-sağîr*'de nakledilen ancak aynı senedle ve hiçbir şekilde Beyhakî'nin matbu kitaplarında bulunmayan rivayetler de yer almaktadır. Buna göre *es-Sünenü's-sağîr* hakkında "Beyhakî'nin kendi eserlerinden ve sahip olduğu rivayetlerden istifade ederek ihtisâr yöntemiyle telif ettiği özgün bir muhtasar eser" denilebilir.

Anahtar Kelimeler

Hadis; Beyhakî; *es-Sünenü's-sağîr*; *es-Sünenü'l-kebir*; Muhtasar

Öne Çıkanlar

- Araştırmada *es-Sünenü's-sağîr*'in muhtasar mı yoksa müstakil bir eser mi olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.
- *es-Sünenü's-sağîr*, *es-Sünenü'l-kebîr*'in muhtasarı gibi algılansa da aralarında benzerlikler bulunmakla birlikte farklılıklar da bulunmaktadır.
- *es-Sünenü's-sağîr*'de nakledilip *es-Sünenü'l-kebîr*'de farklı senedle olan ya da bulunmayan rivayetlerin büyük bir kısmı diğer eserlerinde geçmektedir.
- Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'i sözlü kaynaklarından ve kendi eserlerinden istifade ederek tasnif etmiştir.
- *es-Sünenü's-sağîr*, ihtisâr metoduyla telif edilen özgün bir muhtasardır.

Atıf Bilgisi

Doğan, Halil İbrahim. "Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'i Müstakil mi Muhtasar Bir Eser mi?". *Eskiyeni* 53 (Haziran 2024), 775-801.

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	03 Kasım 2023
Kabul Tarihi	15 Nisan 2024
Yayın Tarihi	30 Haziran 2024
Hakem Sayısı	İki İç Hakem - İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin - intihal.net
Etik Bildirim	eskiyenidergi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). No. 220K391
S. Kalkınma Amaçları	-
Lisans	CC BY-NC 4.0

Is al-Bayhaqī's *al-Sunan al-Saghīra* Independent or Compendium Book?

Halil İbrahim Doğan

0000-0002-9644-5498

Ankara Yildirim Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of Hadith, Ankara, Türkiye

ror.org/05ryem72

hidogan@aybu.edu.tr

Abstract

Compendium works constitute an important place among the books compiled in Islamic sciences. A extensive literature has been formed around the literature of abridgments, which began to emerge the third century of Hijri. It is possible to see many examples of this genre in the science of hadith. As a matter of fact, many scholars have written compendium books on the works in various fields of this science, especially the essential hadith sources such as *the al-Kutub al-sitta*. al-Bayhaqī (d. 458/1066), one of the prominent muhaddithis of his time, wrote compendiums of his own works, and other scholars also made compendiums of his voluminous books such as *al-Sunan al-kabīr*, *Shu'ab al-īmān*, and *al-Hilāfiyyāt*. The subject of this study is the determination of the genre of the composition of al-Bayhaqī's *al-Sunan al-saghīr*. This is because in the mukaddims written by the muhaqqīqs of this work, a comparison is made between *al-Sunan al-saghīr* and *al-Sunan al-kabīr* without considering al-Bayhaqī's other works, and at the end of the research, the evidence is listed and it is stated that the two books are different from each other by listing the evidences and calling *al-Sunan al-saghīr* a separate work. The importance of this study will be revealed by accurately determining the type of composition of *al-Sunan al-saghīr*, which is generally perceived as a miscellany of *al-Sunan al-kabīr* and about which no detailed research has been conducted. This study aims to determine whether al-Bayhaqī's *al-Sunan al-saghīr* is a concise or an independent work, taking into account all of his works. For this purpose, each hadith or piece of information in *al-Sunan al-saghīr* was scanned in al-Bayhaqī's books that we have and it was investigated whether it was mentioned in them. Following this examination, the following conclusions were reached: In the introduction of his book, al-Bayhaqī refers to two concise works, *al-I'tikād wa al-ḥidāya* and *al-Sunan al-saghīr*, on matters of faith and jurisprudence that should be known. Some of the narrations in *al-Sunan al-saghīr*, which has a significant similarity with *al-Sunan al-kabīr*, are transmitted differently from this work. In fact, most of the hadiths that are narrated in *al-Sunan al-saghīr* but not in *al-Sunan al-kabīr* with a different sanad and not in it are narrated in the same way in his other works such as *Ma'rifat al-sunan wa al-asār*, *Shu'ab al-īmān*, and *al-Hilāfiyyāt*. Even so, there are also narrations that narrated in *al-Sunan al-saghīr* but with the same sanad and in no way found in al-Bayhaqī's printed books. Accordingly, it can be said about *al-Sunan al-saghīr* that "it is an original compendium work that al-Bayhaqī compiled with the method of ihtisār by making use of his own works and the narrations he had".

Keywords

Hadith; al-Bayhaqī; *al-Sunan al-saghīr*; *al-Sunan al-kabīr*; Compendium

Highlights

- In this study, it was tried to determine whether *al-Sunan al-saghīr* is an compendium or an independent work.
- Although *al-Sunan al-saghīr* is perceived to be an compendium version of *al-Sunan al-kabīr*, there are similarities and differences between them.
- Most of the narrations narrated in *al-Sunan al-saghīr* and found in *al-Sunan al-kabīr* with a different sanad or not found in *al-Sunan al-kabīr* are mentioned in other works.
- al-Bayhaqī classified *al-Sunan al-saghīr* by drawing on oral sources and his own works.
- *al-Sunan al-saghīr* is a unique miscellany compiled with the method of ihtisār.

Citation

Doğan, Halil İbrahim. "Is al-Bayhaqī's *al-Sunan al-Saghīr* a Independent or Compendium Book?". *Eskiyeni* 53 (June 2024), 775-801.

Article Information

<i>Date of submission</i>	03 November 2023
<i>Date of acceptance</i>	15 April 2024
<i>Date of publication</i>	30 June 2024
<i>Reviewers</i>	Two Internal & Two External
<i>Review</i>	Double-blind
<i>Plagiarism checks</i>	Yes – Turnitin - intihal.net
<i>Conflicts of Interest</i>	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
<i>Complaints</i>	eskiyenidergi@gmail.com
<i>S. Development Goals</i>	-
<i>License</i>	CC BY-NC 4.0

Giriş

İslâmî ilimler tarihinde hicrî ilk asırlardan itibaren farklı şekillerde ve hacimlerde birçok eser telif edilmiştir. İçerdiği bilgi miktarı açısından mebsût, mütevasıt ve muhtasar olan kitapların¹ yazım türleri “asıl-telif, şerh, tashîh-nüket-istidrâk, ikmâl-tekmile-hâşiye-ta'lik-zevâid, tehzîb-tertib, cem'-derleme ile ihtisâr-telhîs” şeklinde yedi sınıfa ayrılmıştır.² İslâmî ilimlerin hemen her birinde bu tür kitapların örneklerine rastlamak mümkündür.

Hadis ilminde hicrî üçüncü asrın ikinci yarısından itibaren “ya tasnif devrine ait bir eserin ya da hacimli eserlerinden birinin kısaltıldığı, özetlendiği, sened ve benzeri bazı bilgilerin ayıklandığı”³ muhtasar tarzda eserler telif edilmeye başlanmış, yedinci ile sekizinci asırlarda zirveye ulaşmış, özellikle sekizinci asır muhtasar eser literatürünün üçte birinin telif edildiği dönem olmuştur.⁴ Bu alanda Endülüs, Kahire ve Dımaşk bölgelerinde yoğunlaşan muhtasar eserler, yazıldıkları dönemdeki hadis ilmine bakış ve medrese ile dâruhadislerde kurumsallaşan eğitim-öğretim sistemi gibi çeşitli sebeplere binaen telif edilmiştir. Bu kitapların yazımında; bilgiye ulaşmada kolaylık sağlama ve hızlıca ulaşma imkânı verme, eseri ezberlenecek ve mütalaa edilebilecek bir formata sokma, asıl eserleri gözden geçirme ve daha anlaşılır kılma, asıl eserdeki bilgileri sonraki dönemlere aktarma isteği gibi amaçlar dikkate alınmıştır.⁵ Hadisle ilgili birbirinden farklı konularda derlenen hadis kitapları, terâcîm-tabakât, hadis usûlü, hadis ilimleri vb. alanlarında muhtasar eserler yazıldığı gibi temel hadis kaynakları üzerine de bu türde sayılamayacak kadar çok kitap telif edilmiştir.⁶ Aslında hicrî ikinci asrın ortalarından itibaren tasnif edilen temel hadis kaynaklarını da muhtasar olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü bu eserler, müellifin topladığı pek çok rivayet arasından kendisinin şartlarına uygun olanların seçilmesiyle meydana getirilmiştir. Ahmed b. Hanbel'in (öl. 241/855) *el-Müsned*'i, eserin isminde “muhtasar” kelimesi bulunan Buhârî'nin (öl. 256/870) *el-Câmi'u's-sahîh*'i ile Müslim'in (öl. 261/875) *es-Sahîh*'ini bu çerçevede zikretmek mümkündür.⁷ Hadis kitabı müellifi muhaddisler, topladıkları ya da sahip oldukları bütün rivayetleri değil de muhtasar bir şekilde bir kısmını eserlerinde tahrîc etme metodunu takip etmiştir.

İslâmî ilimler geleneğinde “muhtasar” kavramıyla genellikle “bir eserin özet hâlinde ele alınmasıyla ortaya çıkan telif türü” anlaşılmaktadır.⁸ Hadis ilmindeki ihtisârın çeşitlerini ise “hadisin anlatmak istediğini manayı tam aktaracak şekilde kısaca ifade etmek ve manayı bozmadan diğer kısmını rivayet ederek kısaltmak”⁹ şeklinde rivayetlerin ihtisârı, daha önce

¹ Kâtib Çelebî Mustafâ b. 'Abdullah, *Keşfu'z-zünûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*, thk. Ekmeleddîn İhsânoğlu-Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf (London: Mü'essesetü'l-Furkân, 2021), 1/116.

² Bu konuda geniş bilgi için bk. İlhan Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi (Başlangıcından Hicri Onuncu Asra Kadar)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 158-175.

³ Ali Yardım, *Hadis I-II* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2014), 2/111.

⁴ Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi*, 111, 124, 353.

⁵ İsmail Durmuş, “Muhtasar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/57-58; Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi*, 108-156; Tunahan Erdoğan, “Hadis Usûlü Literatüründe Yerleşik Bir Kabulün Tenkidi: Bir İhtisâr Örneği Olarak İbn Hacer'in Nuhbetü'l-Fiker'i”, *Turkish Academic Research Review* 1/1 (2016), 53.

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bk. Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi*, 246-350; Mehmet Efendioğlu, “Muhtasar (Hadis)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/60-61.

⁷ Efendioğlu, “Muhtasar (Hadis)”, 31/60.

⁸ Durmuş, “Muhtasar”, 31/57.

⁹ Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü* (İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 131.

telif edilmiş eserin ya da eserlerin ihtisârı, muhtasar bir eserin ihtisârı ve herhangi bir eserin muhtasarı değil de ilgili ilim dalının herhangi bir alanındaki temel konularının ya da bir konunun kısa bir şekilde ele alındığı ihtisâr” şeklinde sıralamak mümkündür.¹⁰ Çalışmamızın konusu olan Beyhakî'nin (öl. 458/1066) *es-Sünenü's-sağîr*'i de zikredilen bu ihtisâr türlerinden ikincisinin kapsamına girdiğine yani *es-Sünenü'l-kebîr*'in muhtasarı olduğuna dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Aslında buna benzer bir durum, Nesâî'nin (öl. 303/915) *es-Sünenü'l-kebîr*'i ile *es-Sünenü's-sağîr*'i arasında da vardır. Fakat *es-Sünenü's-sağîr*'in, *es-Sünenü'l-kebîr*'in ihtisârı olmadığına yönelik ihtimal daha güçlü kabul edilmektedir.¹¹ Nesâî ile Beyhakî'nin eseri arasında böyle bir benzerlik bulunsa da rivayet tekniği açısından farklılıklar vardır. *es-Sünenü's-sağîr*'de Nesâî hadisleri senediyle rivayet etmesine karşılık Beyhakî'nin her zaman buna dikkat etmediği görülmektedir. O, hadisleri bazen isnadıyla bazen de “raveynâ/ravâ/ruviye” diyerek ya sadece sahâbî râvîsi ya da buna ilaveten metne/lafız farkına yer vererek nakletmektedir. Bu şekilde serdettiği hadislerin büyük bir kısmı da *es-Sünenü'l-kebîr*, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, *el-Hilâfyâyât* gibi hacimli eserlerin yanı sıra diğer çalışmalarında geçmektedir. Bu durum, Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'ini diğer eserlerinden derleyerek mi tasnif ettiği ihtimalini akla getirmektedir. Bundan dolayı cem'-derleme şeklinde telif edilen eserlerden ne kastedildiğine de bakmak gerekmektedir.

Hadis ilminde cem' türü eserler, ya bir grup kitaptaki hadislerin -mükerrerlerinin hazfedilerek- yeni bir seride toplanması ya belirli konularla ilgili rivayetlerin çeşitli kaynaklardan ya da bir âlim tarafından rivayet edilmiş hadislerin derlenmesidir.¹² Tasnif devri kitaplardan sonra ortaya çıkan bu eserlerde birbirinden farklı metotlar takip edilmiş, bir kısmında senedin tamamı hazfedilirken bir kısmında ise sadece sahâbî râvîsine işaret etmekle yetinilmiştir.¹³ Bu türde ayrı müelliflerce ve ayrı amaçlar doğrultusunda meydana getirilmiş kitaplardaki hadisleri bir araya toplanarak geniş çaplı eserler telif edilmiştir.¹⁴ Bu bilgilere göre cem' türünde mükerrerlerin olmadığı, eserlerin asıl sahibinden başka birilerinin bunu yerine getirdiği ve hacimli olduğu dikkat çekmektedir. Oysa Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'inde bu özelliklerin bulunmadığı ifade edilebilir. Ayrıca bu eserde hadislerin hem senedli hem de isnadı olmadan nakledildiği de dikkate alınmalıdır.

Çalışmanın konusu, Ehl-i hadis'in ve Şâfî mezhebinin hicrî beşinci asırdaki önde gelen temsilcilerinden biri olan Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'inin telif türü açısından hangisine dâhil edilebileceğinin belirlenmesidir. Çünkü *es-Sünenü's-sağîr*'in bu açıdan incelendiği muhakkiklerin mukaddimelerinde onun *es-Sünenü'l-kebîr*'den farklı olduğuna dair deliller sıralanmış ve *es-Sünenü's-sağîr* hakkında müstakil bir eser dendiği görülmüştür.¹⁵ Fakat bu çalışmanın amacı, Beyhakî'nin bütün eserleri göz önünde bulundurularak *es-Sünenü's-sağîr*'in

¹⁰ Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi*, 175-186.

¹¹ Veli Tatar, *Sosyokültürel Bağlamda Hadis Tasnifi* (Ankara: TDV Yayınları, 2023), 282; Ayrıca bk. Altaş, *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi*, 70-71.

¹² Yardım, *Hadis I-II*, 2/107; Mücteba Uğur, *Hadis İlimleri Edebiyatı* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 108; Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 46-47.

¹³ Uğur, *Hadis İlimleri Edebiyatı*, 108.

¹⁴ İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı (Çeşitleri - Özellikleri - Faydalanma Usulleri)* (İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 147.

¹⁵ Muhammed Ziyâ'urrahman el-A'zamî, *el-Minnetu'l-kübrâ şerhu ve tahrîcu's-Süneni's-sağîr li'l-hâfiz el-Beyhakî* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001), 1/5-8; 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî, "Mukaddime", *es-Sünenü's-sağîr*, mlf. Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî (Karaçi: Câmî'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1989), 1/82-86.

muhtasar mı yoksa müstakil bir eser mi olduğunun tespitidir. Dolayısıyla isminden kaynaklı olarak *es-Sünenü'l-kebîr*'in muhtasarı zannedilen ve muhakkiklerin mukaddimelerindeki konuyla ilgili kısa ve sınırlı bir araştırma hariç hakkında herhangi bir çalışmanın bulunmadığı *es-Sünenü's-sağîr*'in telif türünün doğru bir şekilde belirlenmesinin, makalenin önemini ortaya çıkaracağını söylemek mümkündür. Bunun için Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'inin tamamı başından sonuna kadar incelenmiştir. Eserde senedi olan ya da olmayan her bir hadis veya bilgi, nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon metodu kullanılarak Shamela programının (1444 Şevvâl/4. Sürüm) müellifler bölümündeki Beyhakî kısmında yer alan kitaplar seçilerek taranmıştır. Bu kısımda musannifin hadis ilmiyle ilgili olmayan küçük birkaç risalesi dışında matbu olan eserlerinin tamamı listelenmektedir. Bunun haricinde *es-Sünenü's-sağîr* hakkında *es-Sünenü'l-kebîr*'in muhtasarı şeklinde bir yaklaşım olması hasebiyle bu hadis kitabı ayrıca takip edilmiştir. Müellifin bütün eserlerinin dikkate alınmasının nedeni, *es-Sünenü's-sağîr*'deki her bir rivayetin onun sahip olduğu hadisler içerisinde yer aldığını göstermektir. *es-Sünenü's-sağîr*'deki hadislerin incelenmesi sonucunda her bir hadisin *es-Sünenü'l-kebîr*'de yer almadığı ya da farklı senedle nakledildiği görülmüştür. Bu şekilde olduğu tespit edilen rivayetler, *es-Sünenü'l-kebîr* dışındaki hadis kitapları *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, *Şu'abu'l-îmân*, *el-Hilâfiyyât* ile diğer matbu eserler çerçevesinde araştırılmış ve tespit edilen örnek hadisler üzerinden karşılaştırma yapılmıştır. Bu minvalde zikredilen rivayetlerin her birinin senedlerini detaylı olarak vermek, çalışmanın hacmini gereğinden fazla artıracığı ve makalede çokça râvî isminin zikredilmesine neden olacağı için bundan kaçınılmış, hadisin metnine/konusuna işaret edilmekle yetinilmiştir. *es-Sünenü's-sağîr* ile Beyhakî'nin diğer hadis kitapları olan *es-Sünenü'l-kebîr*, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* ile *Şu'abu'l-îmân* arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu nedenle makalede adı zikredilen eserler ile *es-Sünenü's-sağîr*'in karşılaştırmasına dair her biri için müstakil başlıklar atılmış, diğer eserlere ise tek bir başlığın altında temas edilmiştir. Ayrıca *es-Sünenü's-sağîr*'de nakledilip farklı senedle müellifin çalışmalarında olan ya da olmayan rivayetlere de birer başlık altında değinilmiştir. Çalışmada Beyhakî'nin bu eseri için *es-Sünenü's-sağîr* yerine *es-Sünenü's-sağîr* adının kullanılmasının nedeni, eserin tek yazma nüshasının ilk sayfasında isminin *Kitâbu's-Süneni's-sağîr* şeklinde geçmesi¹⁶ ve birçok âlimin bu eseri *es-Sünenü's-sağîr* adıyla zikretmesidir.¹⁷ Bu nedenle hem neşirlerde hem de diğer yerlerde *es-Sünenü's-sağîr* kullanılması hâlinde genellikle başındaki "Kitâp" kısmı olmadan *es-Sünenü's-sağîr* ismi tercih edilmiştir. Bir tane yazma nüshası olan *es-Sünenü's-sağîr*'in farklı baskıları bulunmakla birlikte makalede Behcet Yûsuf Hamd tarafından hazırlanan matbu nüsha esas alınmıştır.

1. Beyhakî'nin *Kitâbu's-Süneni's-sağîr*'i

Beyhakî'nin *Kitâbu's-Süneni's-sağîr*'i ne zaman bitirdiği belli değilse de telif ettiği son eserlerden biri şeklinde değerlendirilmektedir.¹⁸ Zira kitabın ne başında ne de sonunda bu

¹⁶ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Kitâbu's-Süneni's-sağîr* (İstanbul: Topkapı Sarayı, III. Ahmed Kütüphanesi, 269), 1b-392a.

¹⁷ Ahmed b. Muhammed İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâ'u ebnâ'i'z-zamân*, thk. İhsân 'Abbâs (Beyrut: Dâru Sâdir, 1978), 1/76; Muhammed b. Ahmed ez-Zehabi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şu'ayb el-Arna'ût vd. (Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 1984), 18/166; Şemseddin İbn 'Abdülhâdi, *Tabakâtu 'ulemâ'i'l-hadis*, thk. Ekrem el-Büşî-İbrâhîm ez-Zeybek (Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 1996), 3/330; Tâciüddin es-Sübkî, *Tabakâtu's-şâfi'iyyeti'l-kübrâ*, thk. 'Abdülfettâh Muhammed el-Hulv-Mahmûd Muhammed et-Tanâhî (Kahire: Dâru İhyâ'i'l-Kütübi'l-'Arabîyye, 1964), 4/10.

¹⁸ Kal'acı, "Mukaddime", 1/86.

konuda herhangi bir bilgi bulunmaktadır. Fakat müellif, *es-Sünenü's-sağîr*'in girişinde hamdele ve salveleden sonra şunları ifade etmektedir:

“Allah, akıllı ve balığ bir kimsenin inanması ve bilmesi gerekli olan şeyleri açıklayan muhtasar bir kitap tasnif etmeyi bana kolaylaştırdı. Bu kitap; Kur'an, sünnet, icmâ ve delâilü'l-ukul (kıyas)'dan alınan delillerin tafsilatlı olarak zikredilmesiyle (mükellef bir kimseye) yol gösteren bir eserdir. İnanç konuları tamam olduktan sonra ibâdât, muâmelât, munâkehât, hudûd, siyer, hukûmât konularında lazım gelen şeylerin açıklamasını içeren başka bir kitabın tasnifiyle ona eşlik etmesini Allah'tan istedim. Bu eser, Allah'ın Kitap'ına, Rasulullah'ın sünnetine ve rehber edinilen Allah'ın salih kullarının görüşlerine/amellerine uygun olmasını arzu ettim...”¹⁹

Bu sözlerinin devamında Allah'tan kitabını tamamlamak için kendisini muvaffak kılmasını isteyen Beyhakî, ayrıca Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'in mezhebini açıklayan eserini muhtasar bir şekilde tamamlayabilmeyi de dilemekte, kitabın yazılmasını bekleyen kimselerin olduğuna işaret etmektedir.²⁰

Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'e yazdığı önsözde tamamladığı ve yazacağı iki muhtasar eserden bahsetmektedir. Musannifin itikâdî konulara dair bitirdiği muhtasar eser *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'dir. Beyhakî, bu kitabın girişinde yukarıda da zikredildiği gibi *es-Sünenü's-sağîr*'in başındaki ilk cümleye benzer bir şekilde işaret etmektedir. İnanç konularına dair yazdığı ayrı ayrı eserlere insanların ulaşmakta zorluk çektiğini belirten müellif, mükellefin inanmasının ve bilmesinin gerekli olduğu itikâdî hususları delilleriyle muhtasar bir şekilde açıklayarak bir kitapta toplamak istediğini ifade etmektedir.²¹ *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'de müellif, Allah'ın varlığı ve birliği, isim ve sıfatları, Kur'an, istivâ, rü'yetullah, kadere iman, fiillerin yaratılması, ecel ve rızık, büyük günahların işlenmesi, şefaât, Hz. Peygamber'den nakledilen hadiste geçen iman esaslarından meleklere, peygamberlere, kitaplara ve ölümden sonra dirilmeye iman etmek, hesap, mizan, cennet ve cehennem, kıyamet günü, kabir azabı, sünnete bağlılık ve bid'atlardan kaçınmak, yöneticilere itaat ve cemaatin lüzumu ile Hz. Muhammed'in nübüvveti, Ehl-i beyt, dört halife gibi konuları ele almaktadır.²² *es-Sünenü's-sağîr* gibi itikâdî konulara dair telif ettiği diğer kitaplardan istifade ederek telif ettiği bu eser, müellifin son çalışmalarından biri kabul edilmelidir.²³ Bu durumda az önce geçtiği gibi *es-Sünenü's-sağîr*'i de Beyhakî'nin son eserleri içerisinde saymak mümkündür. *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'de müellif, *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi benzer bir yöntem takip etmektedir. Beyhakî, hadisleri hem senedli hem de isnadı olmadan naklettiği gibi yorum da yapmakta; *el-Esmâ*' ve *s-sıfât*, *el-Kazâ*' ve *l-kader*, *Delâ'ilü'n-nübüvve*, *Kitâbu'l-İmân*, *Şu'abu'l-İmân*, *İsbâtü 'azâbi'l-kabir*, *Fezâ'ilü's-sahâbe*, *Kitâbu'r-Rü'yet* gibi eserlerine de atıf yapmaktadır.

Beyhakî'nin tasnif edeceğini söylediği diğer muhtasar ise malum olduğu üzere *Kitâbu's-Süneni's-sağîr*'dir. Matbu baskılarının arasında kitap başlıkları açısından farklılıklar bulunması nedeniyle yazma nüshasından hareketle Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'de zikrettiği kitap bölümleri, kısa bir mukaddime ve niyet/ihlasla ilgili üç bâb başlığından

¹⁹ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr -Bugyetu'l-müttekâ fi tahrîci Süneni'l-Beyhakî* adlı Hâşiye ile birlikte-, thk. Behcet Yûsuf Hamd Ebû't-Tayyib (Riyad: Dâru'l-Cil, 1995), 1/41.

²⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/41.

²¹ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *el-İ'tikâd ve'l-hidâye ilâ sebîli'r-reşâd 'alâ mezhebi's-selef ve ashâbi'l-hadîs*, thk. Ahmed 'İsâm el-Kâtib (Beyrut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, 1401), 79.

²² Beyhakî, *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*, 81-472.

²³ Metin Yurdagür, “el-İ'tikâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/457.

sonra şöyledir: Tahâret, Salât, Cenâiz, Zekât, Sıyâm, Menâsik, Buyû', Nikâh, Sıdâk, Hul' ve Talâk, Îlâ, İded, Nafakât, Cırâh, Diyât, Kitâli Ehli'l-Bağy, Mürted, Hudûd, Eşribe, Siyer, Cizye, Sayd ve Zebâih, Eymân ve Nüzûr, Edebu'l-Kâdî, Şehâdet, Dava ve Beyyinât, 'Itk ve Mükâtebe. *es-Sünenü's-sağîr*'de bulunan konuların başında genellikle "Kitap" ifadesi bulunsa da Tahâret, Sıyâm ve Sıdâk'ta "Cimâ'u Ebvâb" şeklinde bir kullanım vardır ki aynısı *es-Sünenü'l-kebir*'de de kitap başlıkları altında yer almaktadır.²⁴ Eserde 28 kitap başlığı yer alsa da *es-Sünenü's-sağîr* muhakkikleri arasında farklılıklar vardır. Meselâ, Behcet'in mukaddimeden sonra niyet/ihlasla ilgili bâb başlıklarının öncesine "Kitâbu'n-Niyet" şeklinde bir başlık atmaktadır.²⁵ Yine Salât konusunun içindeki Fezâilu'l-Kur'ân adıyla yer alan bâb başlığını Behcet ve Kal'acî kitap şeklinde zikrederken A'zamî ona bâb olarak yer vermektedir.²⁶ Bu durumu yazma nüshaların neşri yapılırken tasarrufta bulunulduğuna dair bir örnek olarak zikretmek mümkündür. Çünkü *es-Sünenü's-sağîr*'in tek bir yazması vardır ve bütün muhakkikler de aynı nüshaya dayanmaktadır.

es-Sünenü's-sağîr'deki rivayet sayısı, muhakkiklerinin farklı rakamlandırmalarından dolayı eserin her bir neşrinde birbirinden farklıdır. Nitekim A'zamî'de 4.561, Kal'acî'de 4.478 ve Behcet'de ise 4.971 hadis bulunmaktadır. Bu ihtilaf, her bir muhakkikin senedli olarak aktardığı hadisler dışındaki nakillere verilen numaralandırmadan kaynaklanmaktadır. Ancak *es-Sünenü's-sağîr*'deki senedli ya da sadece sahâbî râvîsiyle birlikte rivayetin metnine/lafız farkına yer verme veya sahâbî râvîsine işaret etme şeklinde senedsiz olarak nakledilenlerin hepsi dikkate alındığında zikredilen sayılardan çok daha fazla hadisin yer aldığı ifade edilebilir. Meselâ, "Kitâbu't-Tahâret" kısmında kendisine ulaşan isnadla Beyhakî 113 hadis naklederken isnadsız 126 rivayet zikretmektedir.²⁷ Ayrıca Beyhakî'nin bir hadisi birçok hocasından aktardığı ya da tahvîllî²⁸ senedle aktardığı bazı rivayetler de dikkate alındığında *es-Sünenü's-sağîr*'de yaklaşık 700 bâb başlığı altında 10.000-15.000 arası bir rivayetin olması muhtemeldir.

Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'indeki kitap, bâb ve hadis sayısı böyle olmakla birlikte eserin özelliklerini ana hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. *es-Sünenü's-sağîr*'de her bir hadis senediyle nakledilmemekte, bazen hadisin sahâbî râvîsine ya da sahâbî râvîsiyle birlikte rivayetin değişik bir metnine veya farklı olan başka bir lafzına işaret edilmektedir. Bâbların bir kısmında sadece senediyle nakledilen ya da isnadı olmadan aktarılan hadisler bulunsa da birçoğunda her iki şekilde rivayetler serdedilmektedir.

2. Bazı hadislerin sıhhati, mevsûl-mürsel ya da merfû'-mevkûf ilişkisi üzerine zaman zaman değerlendirmeler yapılmakta, ayrıca isnadlar ve râvîler hakkında cerh-ta'dîl açısından bazen müellifin kendisi, bazen de diğer âlimlerin görüşleri aktarılarak tenkidlerde bulunulmakta, yani sened ve metin tenkidi yapılmaktadır.

²⁴ bk. Halil İbrahim Doğan, *Hadis İlimi Açısından Beyhakî'nin (öl. 458/1066) es-Sünenü'l-kebir'i* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 99-102.

²⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/42.

²⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/367; a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî (Karaçi: Câmi'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1989), 1/333; A'zamî, *el-Minnetü'l-kübrâ*, 2/541.

²⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/50-120.

²⁸ Tahvîl, "bir hadisi farklı isnadlarıyla birlikte rivayet ederken bir isnaddan diğerine geçmek" anlamına geldiği gibi isnadların birleştiği isimden sonra konulan özel işaretin de adıdır. bk. Emin Aşıkutlu, "Tahvîl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/440.

3. Beyhakî, *es-Sahîhayn*'da yer alan bir hadisi *es-Sünenü's-sağîr*'de nakletmesine rağmen birkaç istisna dışında²⁹ akabinde onlara atıf yapmamaktadır. Oysa diğer eserlerine bakıldığında müellifin buna oldukça dikkat ettiği görülmektedir.

4. Daha ziyade bâb başlıklarına âyetle başlayan Beyhakî, genellikle merfû' hadisleri senediyle rivayet etse de bazen merfû' hadisin metnine/lafız farkına ya da sâhâbî râvîsine atıfta bulunmaktadır. Mevkûf ile maktû' olanlarda ise çoğunlukla râvîsine işaret etmekte ya da sahâbî/tâbî ile birlikte rivayetin metnine yer vermektedir.

5. Müellif, *es-Sünenü's-sağîr*'de bazı hadislerin devamında kısa kısa yorumlar yapmaktadır. Beyhakî, genellikle başka âlimlerin sözlerine yer vermese de Şâfiî'nin (öl. 204/821) görüşlerini oldukça fazla zikretmektedir. Şâfiî'den nakledilen rivayetlerin çoğu, Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kebir*'i ve *el-Hilâfiyyât*'ı ile daha ziyade *Marifetü's-sünen* ve *l-âsâr*'ında bulunmaktadır. Böyle olmayanların ise Şâfiî'nin *el-Ümm*'ü ve diğer kitaplarında geçtiği belirlenmiştir. Fakat Beyhakî, Şâfiî'nin birçok eserine sahiptir.³⁰ Dolayısıyla bu durum, *es-Sünenü's-sağîr* telif edilirken gerekli olması hâlinde müellifin elindeki başka eserlerden istifade ettiğini göstermektedir. Ayrıca bu tespit, *es-Sünenü's-sağîr*'in cem'-derleme değil de ihtisâr yöntemiyle telif edilen özgün bir muhtasar eser olduğuna delil sayılabilir.

2. *es-Sünenü'l-kebir* ile *es-Sünenü's-sağîr* Arasında Karşılaştırma

İbnü's-Salâh'ın (öl. 643/1245) *Kütüb-i Sitte*'nin altıncı kitabı olarak saydığı³¹ *es-Sünenü'l-kebir*, Beyhakî'nin mevcut olan eserlerinden en meşhuru ve en hacimlisidir. Şâfiî'nin talebesi Müzenî'nin (öl. 264/878) *el-Muhtasar*'ına göre tertip edilen³² bu eserde Şâfiî mezhebinin Kur'an ve sünnete dayalı olduğunu göstermek için 71 kitap başlığında 4 binden fazla bâbın altında merfû'un yanında mevkûf ve maktû' da olmak üzere 22.000'e yakın hadis nakledilmektedir. *es-Sünenü'l-kebir*, bir hadis kitabı olmakla birlikte aynı zamanda hadis usûlü, ilel, şerh ve cerh-ta'dîl konusunda istifade edilebilecek bir eserdir. Bu özellikleriyle Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kebir*'i diğer hadis kitaplarından farklı bir görünüm arz etmektedir.³³

es-Sünenü's-sağîr'in tasnif sistemi ve eserde nakledilen hadisler incelendiğinde onda kendisine atıf yapılan³⁴ *es-Sünenü'l-kebir* ile arasında çok ciddi bir ilişkinin bulunduğu dikkat çekmektedir. Muhtemelen bundan dolayı *es-Sünenü'l-kebir* ile *es-Sünenü's-sağîr* arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Ancak bunun eksik bir yaklaşım olduğunu makalenin diğer başlıklarında görmek mümkündür. *es-Sünenü'l-kebir*'deki 71 kitaba karşılık *es-Sünenü's-sağîr*'de 28 kitap bulunmaktadır. Fakat Beyhakî'nin muhtasar dediği *es-Sünenü's-sağîr*'de diğer hadis eserindeki kitap başlıklarının zikredildiği belirlenmiştir. Meselâ, *es-Sünenü'l-kebir*'deki "Tahâret ile Hayz" başlıklarını *es-Sünenü's-sağîr*'deki "et-Tahâret" kitabında bir arada ele alan Beyhakî, Kitâbu's-Salât'ta ise "el-Cum'a, Salâtü'l-Havf, Salâtü'l-Îdeyn, Salâtü'l-Husûf, Salâtü'l-İstiskâ"yı derç etmektedir.³⁵ Kitâbu'l-Hacc'ın ismini Kitâbu'l-

²⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/159 (No. 294), 1/494 (No. 1232), 2/439-440 (No. 2420).

³⁰ bk. Doğan, *Beyhakî'nin es-Sünenü'l-kebir*'i, 253-256.

³¹ Ebû 'Amr İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-hadis*, thk. Nüreddîn 'Itr (Beyrut-Dimaşk: Dâru'l-Fikri'l-Mu'âsir-Dâru'l-Fikr, 2012), 251.

³² Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *el-Medhal ilâ 'ilmi's-sünen*, thk. Muhammed 'Avvâme (Cidde-Medine: Dâru'l-Minhâc-Dâru'l-Yûsir, 2016), 1/43.

³³ Bu konuda geniş bilgi için bk. Doğan, *Beyhakî'nin es-Sünenü'l-kebir*'i, 74-597.

³⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/198, 295, 2/219, 3/350, 4/184.

³⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/121-394.

Menâsik şeklinde değiştiren müellif, *es-Sünenü's-sağîr*'deki Kitâbu'l-Buyû'un içine *es-Sünenü'l-kebir*'deki "Rehin, Teflîs, Hacr, Sulh, Havâle, Damân, Şirket, Vekâlet, İkrâr, Âriye, Gasb, Şu'fa, Kırâz, Müsâkât, İcâre, Muzâra'a, İhyâ'i'l-Mevât, Vakıf, Hibe, Lukata, Ferâ'iz, Vesâyâ" adlı kitap başlıklarını dâhil etmiştir.³⁶ Yani *es-Sünenü's-sağîr*'de bir kitabın altında Kitâbu'l-Buyû' ile birlikte 23 bölümü bir arada toplamıştır.³⁷ Kalan kısımlarda da benzer bir durum bulunmakla birlikte *es-Sünenü'l-kebir*'deki hemen her kitabın *es-Sünenü's-sağîr*'de ya kitap başlığı ya da kitabın altında bâb başlığı olarak bulunduğu söylemek mümkündür.

Her iki eser arasında bâb başlıkları ile altında nakledilen hadisler açısından da benzer bir durum vardır. Fakat bu noktada *es-Sünenü'l-kebir*'deki kitap başlıklarından bazılarının *es-Sünenü's-sağîr*'de bâb başlığı olarak bulunduğunu ve bir konu hakkında umûmî bir bilgi verildiği için *es-Sünenü's-sağîr*'de daha genel bâb başlıklarının yer aldığı da dikkate almak gerekmektedir. Yine de *es-Sünenü'l-kebir*'deki bazı bâb başlıklarının *es-Sünenü's-sağîr*'deki ile aynı olduğu müşahede edilmektedir. Ayrıca *es-Sünenü's-sağîr*'deki hadislerin az bir kısmı hariç *es-Sünenü's-sağîr*'deki rivayetlerin büyük bir kısmı ilgili eserde bulunmaktadır. Dolayısıyla bazı farklılıklar olsa da kitap, bâb ve hadisler açısından iki eser arasında ciddi bir benzerlik vardır. Bu durum, her iki eserin aynı muhtevayı içermesine binaen müellifin sahip olduğu hadisleri *es-Sünenü's-sağîr*'de de muhtasar bir şekilde yansıttığını göstermektedir.

İki kitap arasında kitap başlıkları, bâblar ve hadisler bağlamında böyle bir benzerlik olsa da rivayet metodunda bazı farklılıklar bulunmaktadır. *es-Sünenü'l-kebir*'de tahvilli isnadla nakledilen bazı hadisler, *es-Sünenü's-sağîr*'de tek senedle rivayet edilmektedir. Meselâ, koyun ve deve etinden dolayı abdest almakla ilgili hadisi Beyhakî *es-Sünenü'l-kebir*'de tahvilli senedle aktarırken *es-Sünenü's-sağîr*'de ise bir tarihini zikretmekle yetinmektedir.³⁸ Bazen de *es-Sünenü'l-kebir*'de ayrı yerlerde farklı tarihlerle nakledilen bir hadis *es-Sünenü's-sağîr*'de birleştirilerek tahvilli senedle rivayet edilmektedir. Meselâ, Hz. Peygamber'e abdestinde şüpheye düşen birinin durumu sorulunca O'nun "Ses duymadıkça veya koku almadıkça abdestin bozulmaz." buyurduğu hadis böyledir.³⁹ Bu rivayet, Beyhakî'nin aynı hadisi farklı senedlerle *es-Sünenü'l-kebir*'in değişik yerlerinde tekrar ederken *es-Sünenü's-sağîr*'de ise bir arada zikrettiğini göstermektedir. Yine *es-Sünenü's-sağîr*'de imamlık yapmada öncelik sahibinin kim olacağına dair hadis tahvilli senedle nakledilirken⁴⁰ *es-Sünenü'l-kebir*'de farklı iki yerde aktarılmaktadır.⁴¹ Aynı hadisin farklı tarihlerini bir araya getiren Beyhakî, Hz. Peygamber'in bayram namazından çıktıktan sonra farklı bir yoldan eve dönmesine dair hadisi *es-Sünenü'l-kebir*'de⁴² tahvilli isnadla nakletmesine karşılık *es-Sünenü's-sağîr*'de senediyle bir tarihini rivayet etmiş, sonrasında diğer isnada işaret etmiştir.⁴³ Bir adamın iki eşinden bir erkek çocuğu ve diğeri de kız çocuğu emzirirse bu hâlde ikisinin evlenme durumu İbn 'Abbâs'a (öl. 68/687-88) sorulup onun da olumsuz cevap verdiği hadis *es-Sünenü'l-kebir*'de⁴⁴ tahvilli

³⁶ Kitap başlıkları için bk. Doğan, *Beyhakî'nin es-Sünenü'l-kebir*'i, 96-98.

³⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/162-412.

³⁸ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Kitâbu's-Süneni'l-kebir*, thk. 'Abdullah b. 'Abdülmuhsin et-Türkî (Riyad: Dâru 'Âlemi'l-Kütüb, 2013), 1/453-454 (No. 752); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 1/54 (No. 28).

³⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/57 (No. 35); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 1/345 (No. 560), 1/462 (No. 764).

⁴⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/217 (No. 440).

⁴¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 5/604 (No. 5198), 6/96 (No. 5390).

⁴² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 6/600-601 (No. 6320).

⁴³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/284-285 (No. 627-628).

⁴⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 16/12-13 (No. 15714).

senedle aktarmasına karşılık *es-Sünenü's-sağîr*'de ayrı ayrı zikretmekte,⁴⁵ *Ma'rife*'de ise tek bir tarikten rivayet edilmektedir.⁴⁶

es-Sünenü's-sağîr'de tahvîlle nakledilen bazı hadislerin ise her bir tariki Beyhakî'nin farklı eserlerinde bulunmaktadır. Meselâ, köpeğin yaladığı kabin ilki toprakla toplamda yedi kez yıkanmasını içeren hadisi tahvîlle iki farklı senedle rivayet etmektedir.⁴⁷ Ancak bu hadisin bir tariki *es-Sünenü'l-kebir*'de ve diğeri *el-Hilâfiyyât*'ta bulunmaktadır.⁴⁸ Buna göre musannif, aynı hadisin iki farklı eserdeki tarihini bir isnadda zikretmektedir. Benzer bir durum, gümüş kaplardan içecek içenlerin karnına cehennem ateşinin doldurulacağına dair hadiste de vardır.⁴⁹ Tahvîlli isnadla nakledilen bu rivayetin bir tariki *es-Sünenü'l-kebir* ile diğer eserlerde⁵⁰ ve ikinci tariki ise *Şu'abu'l-îmân*'da yer almaktadır.⁵¹

es-Sünenü'l-kebir ile *es-Sünenü's-sağîr* arasındaki farklılıklarından bir diğeri de Beyhakî'nin hadisleri kendilerinden aldığı hocalarının sayısı açısından. Meselâ, Bilâl'in (öl. 20/641) gece ezan okuması ve İbn Ümmü Mektûm'un (öl. 15/636) okuyuncaya kadar yiyip içmeye devam edilmesine dair hadis *es-Sünenü's-sağîr*'de tek hocadan gelirken *es-Sünenü'l-kebir*'de iki hocadan aktarılmaktadır.⁵² Yine Cuma gününün faziletinin anlatıldığı hadisi *es-Sünenü'l-kebir* ve *ed-De'avatu'l-kebir*'de⁵³ iki hocasından aktarmasına karşılık *es-Sünenü's-sağîr* ve diğer eserlerinde tek hocasından nakletmektedir.⁵⁴ Bazen de bunun tam tersi olmaktadır. Guslün keyfiyetinin anlatıldığı hadis, *es-Sünenü's-sağîr*'de iki hocadan aktarılırken *es-Sünenü'l-kebir*'de tek hocadan rivayet edilmektedir.⁵⁵ Rızaları olmadan yetim kızlarla evlenilmemesi ve susmalarının onların razı olması manasına geldiğinin belirtildiği hadis ise *es-Sünenü's-sağîr*'de tek hocadan gelirken *es-Sünenü'l-kebir*'de üç hocadan aktarılmaktadır.⁵⁶ Beyhakî, bazen de tek bir hocasının ismini zikredip diğerlerini açık bir şekilde belirtmeden (mübhem) işaret etmektedir. Bir kimsenin malının gönül rızası dışında alınmayacağını ifade edildiği hadisi Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'de Hâkim en-Neysâbü'rî (öl. 405/1014) ve "âharîn" diyerek nakletmesine karşılık *es-Sünenü'l-kebir*'de bütün hocalarının ismini açıkça belirtmektedir.⁵⁷ Fakat bu durumlarda her iki eser arasında hoca açısından bir

⁴⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/133-134 (No. 2998).

⁴⁶ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî (Karaçi vd.: Câmi'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye vd., 1991), 11/349 (No. 15241).

⁴⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/96 (No. 138).

⁴⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 2/227-228 (No. 1158); a.mlf., *el-Hilâfiyyât beyne'l-imâmeyn eş-Şâfiî ve Ebû Hanîfe ve ashâbihî* (Kahire: er-Ravda, 2015), 1/478 (No. 853).

⁴⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/109-110 (No. 175).

⁵⁰ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/250 (No. 559); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 1/122 (No. 113); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 1/77 (No. 98).

⁵¹ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *el-Câmi' li-şu'abi'l-îmân*, thk. 'Abdul'alî 'Abdulhumejd Hâmid (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), 8/379 (No. 5964).

⁵² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 3/72 (No. 1807); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 1/138 (No. 232).

⁵³ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 6/449-450 (No. 6060); a.mlf., *ed-De'avatu'l-kebir*, thk. Bedr b. 'Abdullah el-Bedr (Kuveyt: Dâru Garâs, 2009), 2/132 (No. 525).

⁵⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/255-256 (No. 539); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 4/420-421 (No. 6680-6681); a.mlf., *Kitâbu Fezâ'ilü'l-evkât*, thk. Adnân 'Abdurrahman Mecîd el-Kaysî (Mekke: Mektebetü'l-Menâre, 1990), 497 (No. 275); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 4/432 (No. 2768); a.mlf., *Hayâtu'l-enbiyâ' ba'de'vefâtihim*, thk. Ahmed b. 'Atiyye el-Gâmidî (Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1993), 87-89 (No. 10).

⁵⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/86 (No. 113); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 2/36-37 (No. 834).

⁵⁶ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 14/138-139 (No. 13807); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 2/445 (No. 2435).

⁵⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 11/61 (No. 11652); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 2/298-299 (No. 2121).

ittifak olsa da bazı hadislerde hocasının ismi farklılaşmaktadır. Meselâ, zekât işiyle görevli bir kimsenin topladığı malların içinden herhangi bir şey almasının ihanet olacağına dair hadisin *es-Sünenü'l-kebîr*'deki hocası Ebû Tâhir el-Fakîh (öl. 410/1019) iken *es-Sünenü's-sağîr*'deki ise Ebû Bekir Ahmed b. el-Hasen el-Kâdî'dir (öl. 421/1030).⁵⁸ Bu konudaki bir başka örnek ise Hz. Peygamber'in Kâbe'yi görünce ellerini kaldırıp yaptığı duanın aktarıldığı hadistir. *es-Sünenü's-sağîr*'de Ebû Zekeriyâ b. Ebû İshâk'dan (öl. 414/1024) nakleden Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*'de Ebû Bekir Ahmed b. el-Hasen'den rivayet etmekte, *Ma'rife*'de ise her iki hocasını bir arada zikretmektedir.⁵⁹ Dolayısıyla bu farklılığın Beyhakî'nin naklettiği hocalarının eserden esere değişmesinden kaynaklanması ve bu değişikliğin sebebinin de müellifin tercihi olması muhtemeldir. Zira bir kimsenin karısını boşaması ve kadının da üçüncü hayz dönemini görmeye başlaması hâlinde artık boşanmış sayılacaklarının ve birbirlerine varis olamayacaklarının zikredildiği hadis, *es-Sünenü's-sağîr* ile birlikte *el-Hilâfiyyât*'ta Ebû Zekeriyâ b. Ebû İshâk'dan nakledilmesine karşılık⁶⁰ *es-Sünenü'l-kebîr* ile *Ma'rife*'de ise Ebû Zekeriyâ b. Ebû İshâk ve Ebû Bekir Ahmed b. el-Hasen'den gelmektedir.⁶¹

3. *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* ile *es-Sünenü's-sağîr* Arasında Karşılaştırma

Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr, Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kebîr* ile *el-Mebsûr*'unun hacimli olmasından dolayı talebelerinin bıkkınlık göstermesi üzerine telif ettiği ve Şâfiî'nin usûl ile fûrûda ihticac ettiği hadisleri topladığı bir eserdir.⁶² Hiçbir Şâfiî fakihin müstağni kalamayacağı⁶³ *Ma'rife*'yi yazarken kendisine bir arkadaşının Tahâvî'nin (öl. 321/933) *Şerhu me'âni'l-âsâr*'ını gönderdiğini belirten müellif, görüşüne muhalif olan sahih hadisleri onun zayıf ve uygun olan zayıf hadisleri de sahih saydığını, arkadaşının bu konuda yazarına cevap verilmesini istediğini söylemektedir.⁶⁴ Nitekim Beyhakî, *Ma'rife*'de pek çok konuda Tahâvî'ye eleştiriler yöneltmiştir.⁶⁵ Bir mukaddimenin ve 46 bölümde yaklaşık 21.000 rivayetin⁶⁶ yer aldığı *Ma'rife*, temelde Şâfiî fikhının dayandığı merfû' hadislerin ve sahâbe ile tâbiîn sözlerinin nakledildiği ve onların güvenilir olduğunun ispata çalışıldığı bir kitaptır.⁶⁷ Ayrıca bazen isnad ve metin tenkidi ile çeşitli açıklamaların ve değerlendirmelerin bulunduğu bir eserdir.⁶⁸

Beyhakî'nin iki eserinden daha kısa olduğunu belirttiği bu kitap ile *es-Sünenü's-sağîr* arasında iki açıdan bir karşılaştırma yapmak mümkündür: Birincisi, *es-Sünenü's-sağîr*'deki

⁵⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 1/489 (No. 1220); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebîr*, 13/400 (No. 13301).

⁵⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/63 (No. 1545); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebîr*, 9/524 (No. 9286); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 7/200 (No. 9796).

⁶⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/83 (No. 2885); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 6/399 (No. 4574).

⁶¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 15/493 (No. 15474); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 11/182 (No. 15188).

⁶² Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/215-216 (No. 446-451).

⁶³ Sübkî, *Tabakâtu's-Şâfi'iyyeti'l-kübrâ*, 4/9.

⁶⁴ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/219-220 (No. 459).

⁶⁵ Beyhakî'nin Tahâvî'ye 62 konuda tenkid yönelttiği tespit edilmiştir. Geniş bilgi için bk. Taha Çelik, *Hadis Mezhep İhtilaf-Beyhakî'nin Tahâvî'ye İtirazları*- (Konya: Palet Yayınları, 2019), 67-386.

⁶⁶ *es-Sünenü'l-kebîr* ile *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* arasında hacim açısından fark bulunmasına rağmen ihtiva ettikleri rivayet sayısının birbirine yakın olmasının nedeni, eserleri tahkik edenlerin her bir nakle verdikleri numaralandırmadan kaynaklanmaktadır. *es-Sünenü'l-kebîr*'de senediyle serdedilen hadislerle rakam verilirken *Ma'rife*'de her türlü nakil sayıya dâhil edilmiştir.

⁶⁷ M. Yaşar Kandemir, "Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/59.

⁶⁸ *Ma'rife* hakkında geniş bilgi için bk. Çelik, *Hadis Mezhep İhtilaf*, 39-68.

bir hadisin aynı sened ve metinle *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*'da nakledilmesidir ki aynı hadis farklı bir senedle *es-Sünenü'l-kebîr*'de de rivayet edilmektedir. Meselâ, Rasûlullah'ın koyun etinden yedikten sonra abdest almadan namaz kıldığının belirtildiği hadis, aynı metinle ama farklı senedle *es-Sünenü'l-kebîr*'de⁶⁹ rivayet edilmesine karşılık *Ma'rife*'de *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi nakledilmektedir.⁷⁰ Yine insanların kullandığı yollarda ve gölgeliklerde tuvalet ihtiyacını gidermenin lanete sebep olan iki şey şeklinde zikredildiği hadisi de bu minvalde değerlendirmek mümkündür.⁷¹ Bir başka misal ise Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme ile evlenince yanında üç gün kaldığı ve şayet onun yanında yedi gün kalırsa diğer eşlerinin yanında da yedi gün kalmasını söylediği hadistir. *es-Sünenü's-sağîr*'deki⁷² bu rivayet, aynı metinle ama farklı senedle *es-Sünenü'l-kebîr*'de⁷³ tahrîc edilse de *Ma'rife*'ye ilave olarak *el-Hilâfiyyât*'ta da aynı şekilde yer almaktadır.⁷⁴ Bu konuda başka örnekler olsa da sonuncusu, Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*, *Ma'rife* ve *el-Hilâfiyyât*'ta⁷⁵ aynı şekilde rivayet ettiği ancak *es-Sünenü'l-kebîr*'de farklı senedle aktardığı hadistir ki bu rivayet de vurulan bir avın üç gün sonra bulunması hâlinde kokmamışsa yenilebileceğine dairdir.⁷⁶ Aslında bazen de bunun tam tersi olmaktadır. Meselâ, bir yiyeceğin ancak aynı ölçekte başka bir yiyecekle değiştirilebileceğinin geçtiği hadis, *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi *es-Sünenü'l-kebîr*'de nakledilmesine karşılık bu defa da *Ma'rife*'de farklı senedle zikredilmektedir.⁷⁷

İkincisi ise *es-Sünenü's-sağîr*'deki bazı hadislerin *es-Sünenü'l-kebîr*'de bulunmayıp *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*'da nakledilmesidir. Meselâ, Hz. 'Ömer'in (öl. 23/644) ısıtılan su ile abdest alıp guslettiğine dair rivayet sadece *Ma'rife*'de vardır.⁷⁸ Bir başka misal ise namazda tilavet secdesinin geçtiği âyetin okunması hâlinde Hz. 'Ömer'in sabah namazında secde yaptığının anlatıldığı hadistir.⁷⁹ Bu misallerde olduğu gibi bir hadis senedi ve metniyle birlikte aynı şekilde *Ma'rife*'de tahrîc edilirken bazen de bir rivayetin diğerlerinden farklı lafzı veya râvîsine işaret edilmektedir. Meselâ, Hz. Peygamber'in mal taksim ederken bir adam üzerine doğru gelince elindeki değnekle adamı dürttüğü ve bu nedenle yaralandığı belirtilen hadisin devamındaki rivayette yüzünün yaralandığı ifade edilmektedir.⁸⁰ İlk rivayet *es-Sünenü'l-kebîr*'de⁸¹ aynı şekilde nakledilmesine karşılık akabindeki lafız farkı *Ma'rife*'de geçmektedir.⁸² İkinci hususa misal ise ağacın üzerinde olan meyve ve dağda otlanan hayvandan dolayı el kesme cezasının uygulanmayacağı, hayvanın ağıldan ve meyvenin de bahçeden çalınması ve onun da bir kalkan değerinde olması hâlinde elin

⁶⁹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 1/437-438 (No. 719).

⁷⁰ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/444 (No. 1287); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 1/55 (No. 29).

⁷¹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/61 (No. 44); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/339 (No. 830); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 1/297 (No. 473).

⁷² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/558 (No. 2693).

⁷³ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 15/136-137 (No. 14874).

⁷⁴ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 10/283-284 (No. 14531); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 6/201 (No. 4293).

⁷⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 4/127 (No. 4170); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 13/451 (No. 18809); Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 7/311-312 (No. 5315).

⁷⁶ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 19/193 (No. 18942).

⁷⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 11/75 (No. 10613); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 2/172 (No. 1818); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 8/45 (No. 11068).

⁷⁸ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/105 (No. 160); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 1/233 (No. 506).

⁷⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/343 (No. 796); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 3/250 (No. 4458).

⁸⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/204-205 (No. 3156-3157).

⁸¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 16/217 (No. 16083).

⁸² Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 12/58 (No. 15848).

kesileceğinin ifade edildiği hadisin⁸³ devamında işaret edilen tariklerin bir kısmı *es-Sünenü'l-kebir*'de varken⁸⁴ Hişâm b. Sa'd'dan (öl. 160/777) gelen sened *Ma'rife*'de vardır.⁸⁵ Aslında bu şekildeki hadislerin sayısının 30 kadar olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu tür rivayetlerin genellikle mütâbi'-şâhid kabilinden ya da mevkûf-maktû' hadis olduğu görülmüştür. Belki de *es-Sünenü's-sağîr* ile *Ma'rife* arasındaki ilişkiyi gösteren en iyi örneklerden biri, "Hz. Peygamber'in İslâm dinini diğer dinlere üstün kılması" hakkındaki bâbdır.⁸⁶ Zira bu bâb, *Ma'rife*'de aynı şekilde yer almaktadır.⁸⁷ *es-Sünenü'l-kebir*'de ise *es-Sünenü's-sağîr*'dekiyle aralarında benzerlik bulunmakla birlikte çok daha geniş bir şekilde yer verilmektedir.⁸⁸

4. *Şu'abu'l-îmân* ile *es-Sünenü's-sağîr* Arasında Karşılaştırma

Şu'abu'l-îmân, Beyhakî'nin ifadesine göre İslâm dininin usûl ve fûrû' yani bütün konuları hakkındaki haberleri kapsayan bir eserdir.⁸⁹ Musannif, imanın 60 ya da 70 küsur şubesi olduğuna dair hadisi⁹⁰ esas alarak iman hakkında bir giriş yaptıktan sonra Ebû 'Abdullah el-Halîmî'nin (öl. 403/1012) *el-Minhâc fi Şu'abi'l-îmân* kitabının planını takip ederek 77 şube saymaktadır. Hadisleri senedleriyle nakleden Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*'da merfû', mevkûf ile maktû' hadisler rivayet etmekte ve mutasavvıfların sözlerini zikretmekte, rivayetler ve isnadların sıhhati hakkında değerlendirmeler yapmakta, râvîleri cerh-ta'dîl açısından tenkid etmekte, bazı yorumlar yapmaktadır.⁹¹ 11.000'e yakın hadisin bulunduğu bu eserin amaç ve konusu farklılık arz etse de Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kebir*, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* gibi hadis kitaplarıyla yöntem açısından aynı olduğunu söylemek mümkündür.

es-Sünenü's-sağîr ile *Şu'abu'l-îmân* arasında önceki başlıktaki gibi benzer bir ilişki vardır. Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'deki ilk bâbda niyet hadisini naklettikten sonraki zikrettiği dört hadis,⁹² aynı şekilde *Şu'abu'l-îmân*'da bulunmaktadır.⁹³ Hz. Peygamber'in ümmetine zor gelmeseydi her namaz/abdestle birlikte misvak kullanılmasını emredeceğine dair hadisin *es-Sünenü'l-kebir*'deki⁹⁴ tarihini naklettikten sonra devamında *Şu'abu'l-îmân*'da bulunan biri senedsiz ve diğeri senedli iki hadisi aktarmaktadır.⁹⁵ *es-Sünenü's-sağîr*'de gece namaz kılmak

⁸³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/362-363 (No. 3554-3555).

⁸⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 17/315-316 (No. 17288), 17/325 (No. 17307).

⁸⁵ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 6/167-168 (No. 8378-8379).

⁸⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 4/67-69 (No. 4060-4065).

⁸⁷ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 13/350-352 (No. 18453-18460).

⁸⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 18/582-600 (No. 18641-18661).

⁸⁹ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 1/83-84.

⁹⁰ Müslim b. el-Haccâc, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fu'âd 'Abdülbâkî (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1991), "el-îmân", 58; Ebû 'Abdullah İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Şu'ayb el-Arna'ût vd. (Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), "es-Sünne", 9 (No. 57); Ahmed b. 'Amr el-Bezzâr, *el-Bahru'z-zehâr el-ma'rûf bi-Müsnedi'l-Bezzâr*, thk. Mahfûzurrahmân Zeynullah vd. (Beyrut-Medine: Mü'essesetü'l-'Ulûmi'l-Kur'ân-Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-Hikem, 1988), 15/377 (No. 8974); Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *el-lhsân fi takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, thk. Şu'ayb el-Arna'ût (Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 1988), 1/384 (No. 166).

⁹¹ Bu eser hakkında geniş bilgi için bk. Tezcan Türkben Özyürek, *Beyhakî'nin Şuabü'l-İman Adlı Eserindeki Hadisler Çerçevesinde İmanın Yapısı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 94-302; Münâ 'Abdülhakîm 'Asse, *es-Sınâ'atu'l-hadisîyye 'inde'l-îmâm el-Beyhakî fi kitâbihî Şu'abi'l-îmân* (Dımaşk: Câmi'atu Dımaşk, Külliyyetü'ş-Şerî'a, Doktora Tezi, 2006), 65-410.

⁹² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/43-45 (No. 5-8).

⁹³ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 9/162-163 (No. 6420), 9/181 (No. 6456), 9/184 (No. 6468), 9/203 (No. 6521).

⁹⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 1/105 (No. 147).

⁹⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/65 (No. 58); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 4/278 (No. 2515-2516).

hakkında peş peşe nakledilen biri merfû' ve diğeri mevkûf iki hadis,⁹⁶ *es-Sünenü'l-kebir*'de bulunmasa da aynı şekilde *Şu'abu'l-îmân*'da vardır.⁹⁷ Benzer bir durum, 100 ya da 200 âyetle geceleyin namaz kılan kimse hakkındaki biri merfû' ve diğeri mevkûf olan iki hadiste de görülmektedir.⁹⁸

Şu'abu'l-îmân ile *es-Sünenü's-sağîr* arasındaki ilişkinin boyutunu görebilmek için namazla ilgili kitabın sonunda bulunan Kur'an'ın fazileti, öğrenilmesi ve öğretilmesi hakkındaki kısma bakmak yeterli olacaktır.⁹⁹ Zira *es-Sünenü's-sağîr*'deki bazı bâb başlıklarının dahi aynı olduğu bu yerdeki 31 hadis *Şu'abu'l-îmân*'da da tahrîc edilmekte, bazı hadisler *es-Sünenü'l-kebir*'de farklı senedle olsa da aynı şekilde yine *Şu'abu'l-îmân*'da yer almaktadır. Ancak Beyhakî, bu kısımda bazı sûrelerin zikre tahsis edilmesiyle ilgili bâb başlıkları altında hadisleri naklettikten sonra bunları ve diğer rivayetleri "Kitâbu Fezâ'ilü'l-Kur'an"da zikrettiğini söylemektedir.¹⁰⁰ Fakat müellifin bu adla böyle bir eseri olduğu bilinmemekle birlikte bununla *Şu'abu'l-îmân*'daki Kur'an'la ilgili 19. kısım olan "Ta'zîmu'l-Kur'an"ı kastetmesi muhtemeldir.¹⁰¹ Fakat Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'de zikrettiği isim ile *Şu'abu'l-îmân*'daki başlık arasındaki farklılık da dikkat çekmektedir.

Şu'abu'l-îmân'da nakledilip *es-Sünenü'l-kebir* ya da diğer eserlerinde olmayan başka rivayetler bulunmakla birlikte bu çalışmalarda farklı senedle zikredilip *Şu'abu'l-îmân*'da aynı şekilde aktarılan *es-Sünenü's-sağîr* hadisleri vardır. Meselâ, oruçlunun orucunu hurmayla, yoksa su ile açmasının buyrulduğu hadis, *Şu'abu'l-îmân*'da *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹⁰² gibi nakledilse de başta *es-Sünenü'l-kebir* olmak üzere diğer eserlerde farklı bir senedle rivayet edilmektedir.¹⁰³ Bir başka örnek ise zezem suyunun hangi niyetle içilmişse ona şifa olacağına belirtildiği hadistir.¹⁰⁴ Yine hangi amelin ve kölenin azat edilmesinin faziletli olmasına dair hadis, *es-Sünenü'l-kebir*'de¹⁰⁵ farklı bir senedle nakledilmesine karşılık *Şu'abu'l-îmân*'da *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi yer almaktadır.¹⁰⁶ Fakat bazen de bunun tam tersi bir durum yaşanmaktadır. Meselâ, insanların önünde güzel bir şekilde namaz kılarken tek başına kılarken buna dikkat etmeyen kimsenin Allah'a gereken değeri vermediğinin belirtildiği hadis, *es-Sünenü'l-kebir*'de *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹⁰⁷ gibi nakledilse de *Şu'abu'l-îmân*'da farklı bir senedle geçmektedir.¹⁰⁸

5. Beyhakî'nin Diğer Eserleri ile *es-Sünenü's-sağîr* Arasında Karşılaştırma

Beyhakî'nin üç hadis kitabı dışında diğer eserlerinden bazıları ile *es-Sünenü's-sağîr* arasında da ilişki bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

⁹⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/315-316 (No. 725-726).

⁹⁷ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 4/465 (No. 2820), 4/466 (No. 2822).

⁹⁸ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/320-321 (No. 738-739); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 3/491-492 (No. 2001), 3/493 (No. 2004).

⁹⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/367-394 (No. 862-929).

¹⁰⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/382.

¹⁰¹ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 3/327-4/235.

¹⁰² Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 5/404 (No. 3615); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 1/524 (No. 1318).

¹⁰³ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 8/532 (No. 8209); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 6/288 (No. 8760); a.mlf., *Fezâ'ilü'l-evkât*, 298-299 (No. 141).

¹⁰⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/112-114 (No. 1667); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 6/29-30 (No. 3832); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 10/173 (No. 9744).

¹⁰⁵ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 21/307-308 (No. 21353).

¹⁰⁶ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 6/184 (No. 4034); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 4/416-417 (No. 4808).

¹⁰⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 4/395-396 (No. 3628); a.mlf., *es-Sünenü's-sağîr*, 1/335-336 (No. 771).

¹⁰⁸ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 4/483 (No. 2851).

İlki, Beyhakî'nin Şâfiî ile Ebû Hanîfe (öl. 150/767) ve ashâbı arasındaki ihtilâflı 615 konuyu ele aldığı eser *el-Hilâfiyyât*'tır. Bu eserdeki her bir konuda hem Şâfiî hem de Hanefî mezhebinin delilleri senediyle nakledilmekte, Şâfiî mezhebinin ihticac ettiği hadisler kabul edilirken Hanefî mezhebinin delil getirdiği rivayetler ise tenkid edilmektedir. Hadislerin sıhhatine dair değerlendirmeler, râvî tenkidi ve çeşitli açıklamaların olduğu *el-Hilâfiyyât*, bu açılardan Beyhakî'nin hadis kitaplarıyla örtüşmektedir.¹⁰⁹ Ayrıca bu iki eser arasında da önceki başlıklardaki gibi bir ilişki bulunmaktadır. Birincisi, *es-Sünenü's-sağîr*'deki bazı hadislerin diğer eserlerin aksine aynı şekilde *el-Hilâfiyyât*'ta yer almasıdır. Meselâ, *es-Sünenü's-sağîr*'de¹¹⁰ namazda gülen kimsenin durumuyla ilgili bir soruya Câbir b. 'Abdullah'ın (öl. 78/697) "Namazı iade eder, yeniden abdest almaz." şeklindeki cevabının olduğu rivayet, *es-Sünenü'l-kebir*'de¹¹¹ farklı bir senedle varken *el-Hilâfiyyât*'ta aynı isnadla bulunmakta, hatta devamında zikrettiği hadisin merfû' tariki de aynı eserde yer almaktadır.¹¹² Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'de¹¹³ ezan ve kamet sözleri hakkında tahvîli senedle naklettiği hadis aynı şekilde *el-Hilâfiyyât*'ta¹¹⁴ olmasına karşılık *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*'da bir tarikle ve *es-Sünenü'l-kebir*'de diğer tarikle aktarılmaktadır.¹¹⁵ Yine İbn 'Ömer'in namaz kılariken iftitahta, rükûa giderken ve rükûdan doğrulduktan sonra, tahiyattan kalkınca ellerin kaldırılmasının geçtiği üç rivayetten¹¹⁶ biri *es-Sünenü'l-kebir*'de¹¹⁷ farklı senedle nakledilirken aynı şekilde *el-Hilâfiyyât*'ta bulunmaktadır.¹¹⁸ *es-Sünenü's-sağîr*'de¹¹⁹ vitir namazının bir rekât olmasıyla ilgili peş peşe naklettiği hadisler aynı şekilde *el-Hilâfiyyât*'ta karşımıza çıkmaktadır.¹²⁰ *es-Sünenü's-sağîr*'deki "Kitâbu's-Salât" kısmında korku namazı hakkındaki bâb başlığında bu namazın kılınışı hakkında tahvîli isnadla naklettiği ilk rivayet,¹²¹ aynı sened ve metinle *el-Hilâfiyyât*'ta¹²² yer alırken *Ma'rife ve Delâ'ilü'n-nübüvve*'de¹²³ tek bir tarikle ve *es-Sünenü'l-kebir*'de ise farklı bir senedle zikredilmektedir.¹²⁴

es-Sünenü's-sağîr'deki bazı hadisler *es-Sünenü'l-kebir*'de değil de *el-Hilâfiyyât*'ta rivayet edilmektedir. Meselâ, İbn 'Abbâs'ın namazda besmeleyi açıktan okuduğunun belirtildiği hadis, yine bu bağlamda bazı tâbiünden gelen rivayetler *el-Hilâfiyyât*'ta vardır.¹²⁵ Bir başka

¹⁰⁹ Bu eser hakkında geniş bilgi için bk. Emre Ayduran, *Beyhakî'nin el-Hilâfiyyât Adlı Eserinde Hanefilere Yönelik Tenkitleri* (İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 16-37.

¹¹⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/56 (No. 33).

¹¹¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 1/416 (No. 680).

¹¹² Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 1/374-375 (No. 655-656).

¹¹³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/133-134 (No. 221).

¹¹⁴ Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 2/119-121 (No. 1244).

¹¹⁵ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 2/259 (No. 2623); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 3/100-101 (No. 1856).

¹¹⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/159 (No. 293-294).

¹¹⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 3/478 (No. 2547).

¹¹⁸ Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 2/334-335 (No. 1646-1649).

¹¹⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/304-305 (No. 688-693).

¹²⁰ Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 3/326-327 (No. 2529-2532).

¹²¹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/273-274 (No. 595).

¹²² Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 4/75 (No. 2851).

¹²³ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 5/15 (No. 6710); a.mlf., *Delâ'ilü'n-nübüvve ve ma'rifetü ahvâli sâhibi's-şer'a*, thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî (Beyrut-Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye-Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 1988), 3/377.

¹²⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 6/463 (No. 6077).

¹²⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/172 (No. 322, 324-325); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 2/293 (No. 1560), 2/296-297 (No. 1571), 2/297-298 (No. 1574-1577).

misal ise her Müslümanın fitır sadakasını bir sâ' arpa ya da hurma şeklinde vermesi gerektiğine dair rivayettir. Bu hadisin *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹²⁶ senedle rivayet edilen tariki *es-Sünenü'l-kebîr*'de¹²⁷ olsa da devamında işaret ettiği diğer versiyonları *el-Hilâfiyyât*'ta bulunmaktadır.¹²⁸ Bir başka örnek ise şudur: Bir kadınla zina yapan adamın bu ilişkiden çocuğu olması üzerine zina ettiğini itiraf etmesi ve Hz. Peygamber'in 100 tane hurma sapı salkımı ile bir defa vurulmasını emrettiği hadisin¹²⁹ devamında Beyhakî'nin işaret ettiği iki sened *el-Hilâfiyyât*'ta geçmektedir.¹³⁰ Hem bu örneklerin hem de bu minvaldeki diğer hadislerin *Ma'rife*'deki gibi mütâbî-şâhid ile mevkuf-maktû' hadis kabilinden olup bu duruma örnek teşkil edecek rivayetlerde daha ziyade sadece senedine işaret edildiği görülmektedir.

İkinci eser, Hz. Peygamber'in hayatının hadislerle anlatıldığı *Delâ'ilü'n-nübüvve*'dir.¹³¹ *es-Sünenü's-sağîr*'de Hz. Peygamber'in ölüm anında yanında bir bardak su bulunduğu ve bu suyun yüzüne sürüldüğünün belirtildiği hadis,¹³² aynı sened ve metinle sadece O'nun hayatının anlatıldığı *Delâ'ilü'n-nübüvve*'de bulunmaktadır.¹³³ Ayrıca Hz. Peygamber'in vefat edince sehûl işi üç beyaz elbise ile kefenlendiği, içinde sarık ve gömleğin olmadığını zikredildiği hadis, Beyhakî'nin diğer eserlerinde¹³⁴ nakledilse de *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹³⁵ sened ve metinle *Delâ'ilü'n-nübüvve*'de geçmektedir. Hatta devamındaki Hz. Âişe'nin (öl. 58/678) sözünün durumu da böyledir.¹³⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'de¹³⁷ visal orucundan sakındırdığı hadisi tahvilli isnadla nakletmektedir. Fakat bu hadisin bir tariki *es-Sünenü'l-kebîr*'de varken diğeri *Delâ'ilü'n-nübüvve*'de bulunmaktadır.¹³⁸

Üçüncü eser, Şâfiî'nin biyografisinin anlatıldığı *Menakıbu's-Şâfiî*'dir. *es-Sünenü's-sağîr*'de Hz. Peygamber'in "*Kur'an'ı teganni ile okumayan bizden değildir.*"¹³⁹ şeklindeki buyruğu Beyhakî'nin birçok kitabında¹⁴⁰ farklı senedle yer alsa da aynı isnad ve metinle *Menakıbu's-Şâfiî*'de rivayet edilmektedir.¹⁴¹

Dördüncü eser, uzlet, dünyayı terk etmek, kasru'l-emel, Allah'a ibadet etmek, verâ ve takva gibi konularda merfû', mevkûf, maktû' ve zâhidlerin sözleri şeklinde bine yakın rivayetin olduğu *Kitâbu'z-Zühdi'l-kebîr*'dir. Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'e kısa bir önsöz yazdıktan sonra

¹²⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/465-466 (No. 1168-1170).

¹²⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 8/278-279 (No. 7764).

¹²⁸ Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 4/411-413 (No. 3378-3379).

¹²⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/333 (No. 3476).

¹³⁰ Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 6/368 (No. 4541-4542).

¹³¹ Bu eser hakkında bilgi için bk. Şemsettin Kırış, *Beyhakî ve Delâ'ilü'n-nübüvve'si* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 51-116.

¹³² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/395-396 (No. 934).

¹³³ Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve*, 7/207.

¹³⁴ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 5/235 (No. 7369); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 4/194 (No. 3031); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebîr*, 7/236 (No. 6753).

¹³⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/402-403 (No.957-958).

¹³⁶ Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve*, 7/246, 247-248.

¹³⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/544 (No. 1368).

¹³⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 9/66 (No. 8447); a.mlf., *Delâ'ilü'n-nübüvve*, 1/355-356.

¹³⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/384-385 (No. 902).

¹⁴⁰ Beyhakî, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 14/333 (No. 20186-20187); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebîr*, 3/434-435 (No. 2465), 21/162-164 (No. 21088-21091); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 4/188-189 (No. 2375).

¹⁴¹ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Menâkıbu's-Şâfiî*, thk. es-Seyyid Ahmed Sakr (Kahire: Mektebetü Dâru't-Türâs, 1970), 1/321-322.

niyet/ihlasla ilgili bâb başlığı oluşturup devamında niyet hadisini nakletmektedir.¹⁴² Bu hadis, *es-Sünenü'l-kebîr* ve diğer eserlerinde zikredilse de *es-Sünenü's-sağîr*'deki senedle *ez-Zühdi'l-kebîr*'de rivayet edilmektedir.¹⁴³ Hatta Beyhakî, devamında metnine yer vermeden aynı hadisin *es-Sünenü'l-kebîr*'de bulunan bir başka senedine işaret etmektedir.¹⁴⁴

Beşinci eser, Hz. Peygamber'in kendi yaptığı ya da sahâbîlere öğrettiği duaların yer aldığı ve *es-Sünenü's-sağîr*'de işaret ettiği¹⁴⁵ *ed-De'avâtu'l-kebîr*'dir.¹⁴⁶ *es-Sünenü's-sağîr*'deki Hz. Ebû Bekir'den (öl. 13/634) Allah'tan yakîn (iman) ve afiyet istemekle ilgili nakledilen rivayet,¹⁴⁷ aynı isnad ve metinle Beyhakî'nin *ed-De'avâtu'l-kebîr*'inde yer almaktadır. Hatta devamında aynı hadisin senedsiz olarak merfû' tarihine işaret edilip diğerine göre bu rivayette bulunan ziyade kısım aktarılmaktadır.¹⁴⁸ Yine *es-Sünenü's-sağîr*'de Hz. Peygamber'in Kurban Bayramı'nda iki koç kestiği ve bunları keserken kibleye dönüp yaptığı dua rivayet edilmektedir.¹⁴⁹ Bu hadis, *es-Sünenü'l-kebîr* ve diğer eserlerde¹⁵⁰ olsa da aynı sened ve metinle *ed-De'avâtu'l-kebîr*'de bulunmaktadır.¹⁵¹

Altıncı eser, imamın arkasında kıraatin gerekliliğinin savunulduğu ve buna aykırı görüşlerin eleştirildiği *el-Kırâ'e halfe'l-îmâm*'dır. *es-Sünenü's-sağîr*'de Fâtiha sûresini okumayanın namazının eksik olduğunu bildiren hadisi¹⁵² Beyhakî, aynı sened ve metinle bu konuya dair yazdığı eseri *el-Kırâ'e halfe'l-îmâm*'da zikretmektedir.¹⁵³ *es-Sünenü'l-kebîr*'de farklı isnadla tahrîc edilen bu hadis, *Şu'abu'l-îmân*'da da aynı şekilde yer almaktadır.¹⁵⁴ Daha sonra "İmamın arkasında kıraat"¹⁵⁵ adıyla bir bâb başlığı açan müellif, *el-Kırâ'e halfe'l-îmâm*'da sahâbeden birçok kimsenin ismini sayarak onlardan rivayet ettiğini belirtmekte ve devamında da senedli iki hadise yer vermektedir.¹⁵⁶

Yedinci eser, Beyhakî'nin Allah'ın isim ve sıfatlarını ele aldığı *el-Esmâ' ve's-sıfât*'tır. Bu kitapta *es-Sünenü's-sağîr*'de serdedilip de diğer eserlerde bulunmayan bazı hadisler nakledilmektedir. Meselâ, *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹⁵⁷ Allah'ın isimleri ile dua eden bir kimsenin durumunun anlatıldığı hadis, aynı sened ve metinle *el-Esmâ' ve's-sıfât*'ta rivayet edilmektedir.¹⁵⁸ Müellifin hadis kitaplarında geçmeyen bu hadis, *ed-De'avâtu'l-kebîr*'de farklı

¹⁴² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/42 (No. 1).

¹⁴³ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Kitâbu'z-Zühdi'l-kebîr*, thk. 'Âmir Ahmed Haydar (Beyrut: Mü'essesetü'l-Kütübî's-Sekafiyye, 1996), 131-132 (No. 241).

¹⁴⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 2/376-377 (No. 1435).

¹⁴⁵ Beyhakî, *ed-De'avâtu'l-kebîr*, 1/198, 203, 292, 330.

¹⁴⁶ Bu eser hakkında bilgi için bk. Veli Atmaca, *İmam Beyhakî ve Kitâbu'd-De'avâti'l-Kebîr*'i (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2021), 60-80.

¹⁴⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/47 (No. 11-12).

¹⁴⁸ Beyhakî, *ed-De'avâtu'l-kebîr*, 1/368-369 (No. 282-283).

¹⁴⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/140 (No. 1742).

¹⁵⁰ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 19/237 (No. 19211); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 9/438 (No. 6942); a.mlf., *Fezâ'ilü'l-evkât*, 400-401 (No. 212).

¹⁵¹ Beyhakî, *ed-De'avâtu'l-kebîr*, 2/172 (No. 544).

¹⁵² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/164 (No. 306).

¹⁵³ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *el-Kırâ'e halfe'l-îmâm*, thk. M. Sa'îd b. Besyûnî Zağlûl (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1984), 30-31 (No. 52).

¹⁵⁴ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebîr*, 3/396-397 (No. 2401); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 4/33 (No. 2146).

¹⁵⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/229-231 (No. 471-476).

¹⁵⁶ Beyhakî, *el-Kırâ'e halfe'l-îmâm*, 35-36 (No. 63), 90-102 (No. 186-235).

¹⁵⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/199-200 (No. 396).

¹⁵⁸ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-sıfât*, thk. 'Abdullah b. Muhammed el-Hâşidî (Cidde: Mektebetü's-Sevâdî, 1993), 1/340 (No. 271).

senedle ancak aynı metinle tahrîc edilmektedir.¹⁵⁹ Buna karşılık istihare namazı sonrası yapılacak duayla ilgili hadis,¹⁶⁰ *es-Sünenü's-sağîr*'de tek senedle nakledilmesine rağmen *el-Esmâ' ve's-sifât* ile *ed-De'avâtu'l-kebir*'de¹⁶¹ bu isnadın da olduğu tahvîlli tarikle aynı şekilde yer almakta, *es-Sünenü'l-kebir*'de ise farklı bir senedle aktarılmaktadır.¹⁶²

Sekizinci eser, adından da anlaşıldığı üzere Beyhakî'nin kabir azabını âyet, hadis ve âlimlerin görüşlerinden hareketle ispat etmeye çalıştığı *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*'dir. *es-Sünenü's-sağîr*'de Bakara ile Âl-i İmrân sûrelerini yazarken bazı kelimeleri değiştiren bir adama Hz. Peygamber'in "Nasıl istersen öyle yaz." buyurduğu, sonra bu adamın irtidat edip müşriklere katıldığı ve "Ben Muhammed'den daha iyi biliyorum." dediği, akabinde adamın vefat edip defalarca defnedilmesine rağmen toprağın kabul etmediğinin anlatıldığı hadis ve devamında işaret edilen başka bir sened,¹⁶³ sadece *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*'de bulunmaktadır.¹⁶⁴ Yine vefat eden bir adamın cenaze namazını kıldırılmadan önce Hz. Peygamber'in borcu olup olmadığını sorduğu ve iki dinar borcu bulunduğunu öğrenince namazını kıldırmadığı, daha sonra bir sahâbînin bu borcu üstlenmesi üzerine namazını kıldırıldığı ifade edilen hadis¹⁶⁵ farklı senedle *es-Sünenü'l-kebir*'de¹⁶⁶ olsa da *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*'de *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi nakledilmektedir.¹⁶⁷

Dokuzuncu eser, Allah'a, kadere, meleklerle, peygamberlere, kitaplara ve âhirete inanmak gibi inançla ilgili konuların ele alındığı muhtasar eseri *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'dir. *es-Sünenü's-sağîr*'de Hz. Peygamber'in Lâ ilâhe illallah deyinceye kadar insanlarla savaşmasının emredildiğinin bildirildiği hadis, Beyhakî'nin birçok eserinde geçse de metnin yanında aynı senedle *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'de yer almaktadır.¹⁶⁸

Onuncu eser, İslâm dininde faziletli olan ay, gün, gece vb. konulardaki hadislerin toplandığı *Fezâ'ilu'l-evkât*'tır. *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹⁶⁹ Ramazan ayının ilk günlerinde şeytanların zincire vurulması ve cennet kapılarının açılıp cehennem kapılarının kapanmasıyla ilgili hadisi Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*'de¹⁷⁰ nakletse de rivayetin sonunda işaret ettiği ziyade aynı şekilde *Fezâ'ilu'l-evkât*'ta yer almaktadır.¹⁷¹ Bir rivayet sonrası *es-Sünenü's-sağîr*'de¹⁷² zikredilen Ramazan ayını ve Kadir gecesini iman ederek ve sevabını Allah'tan bekleyerek geçiren kimsenin geçmiş günahlarının bağışlandığının belirtildiği hadisin *Fezâ'ilu'l-evkât*'ta ve *Şu'abu'l-îmân*'da bulunduğu görülmektedir.¹⁷³ Devamında¹⁷⁴ Kadir gecesini aramak ve o gecede

¹⁵⁹ Beyhakî, *ed-De'avâtu'l-kebir*, 1/321 (No. 231).

¹⁶⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/329 (No. 753).

¹⁶¹ Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-sifât*, 1/298-299 (No. 223); a.mlf., *ed-De'avâtu'l-kebir*, 2/29 (No. 446).

¹⁶² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 5/492 (No. 4984).

¹⁶³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/393 (No. 928-929).

¹⁶⁴ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*, thk. Şeref Mahmûd el-Kudât (Amman: Dâru'l-Furkân, 1983), 56-57 (No. 53-54).

¹⁶⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/282-283 (No. 2082).

¹⁶⁶ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 11/559 (No. 11516).

¹⁶⁷ Beyhakî, *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*, 93-94 (No. 138).

¹⁶⁸ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/472-473 (No. 3827); a.mlf., *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*, 208-209.

¹⁶⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/526 (No. 1324).

¹⁷⁰ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 9/135 (No. 8576).

¹⁷¹ Beyhakî, *Fezâ'ilu'l-evkât*, 139-141 (No. 33).

¹⁷² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/527 (No. 1326).

¹⁷³ Beyhakî, *Fezâ'ilu'l-evkât*, 152 (No. 41); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 5/227 (No. 3341).

¹⁷⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/528-529 (No. 1331-1334).

yapılacak dua hakkındaki iki rivayet sadece *Fezâ'ilu'l-evkât*'ta varken¹⁷⁵ yatsı namazını cemaatle ihya eden kimsenin Kadir gecesini de ihya ettiğini belirten iki rivayet ise *Fezâ'ilu'l-evkât* ve *Şu'abu'l-îmân*'da nakledilmektedir.¹⁷⁶

6. *es-Sünenü's-sağîr*'de Nakledilip Farklı Senedlerle Beyhakî'nin Diğer Eserlerinde de Tahrîc Edilen Rivayetler

es-Sünenü's-sağîr'de nakledilen bazı hadislerin metinlerinin Beyhakî'nin elimizde bulunan diğer kitaplarında farklı senedlerle tahrîc edildiği görülmüştür. Bu şekildeki hadislerin sayısının 65 civarında olduğu belirlenmiştir. Meselâ, *es-Sünenü's-sağîr*'deki¹⁷⁷ kemik ve tezeğin cinlerin azığı olduğuna dair hadis,¹⁷⁸ karanlıklarda mescitlere gidenlerin kıyamet gününde tam bir nurla müjdeleneceğinin ifade edildiği rivayet,¹⁷⁹ kedi etinin ve satışından elde edilen ücretin yenilmesinin yasaklandığı hadis,¹⁸⁰ kadınla dört şeyden dolayı evlenileceğinin fakat dindâr olanın seçilmesinin belirtildiği hadis,¹⁸¹ yetim kızın evlendirilmesi hakkındaki rivayet,¹⁸² en hayırlı sadakanın ihtiyaç dışı maldan verildiğinin, veren elin alan elden üstün olduğunun ve sadaka vermeye de sorumlu kimselerden başlanması gerektiğinin belirtildiği hadis,¹⁸³ farklı senedlerle Beyhakî'nin diğer eserlerinde nakledilmiştir.

es-Sünenü's-sağîr'de bu başlıkla alakalı dikkat çeken bir durum bulunmaktadır: Mâlik b. Enes'in (öl. 179/795) senedinde yer aldığı birçok hadis Beyhakî'nin diğer hadis kitaplarında yer alsa da *es-Sünenü's-sağîr*'deki senedle bulunmamaktadır. Yani *es-Sünenü's-sağîr*'deki senedin Mâlik b. Enes'ten Beyhakî'ye ulaşan kısmı farklı olmakla birlikte ondan sonrası aynı şekilde musannifin diğer kitaplarında geçmektedir. Bu konuda Mâlik'in öğrencilerinden onun *el-Muvatta'*sını dinleyen iki öğrencisi öne çıkmaktadır: Ka'nebî (öl. 221/836) ve İbn Bükeyr (öl. 231/846). *es-Sünenü's-sağîr*'deki Zeyd b. el-Hubâb'dan (öl. 203/809)¹⁸⁴ gelen biri hariç 58 hadisin bu iki râviden geldiği ve Beyhakî'nin diğer eserlerinde yine Mâlik b. Enes'ten ancak onun farklı bir öğrencisinden nakledildiği tespit edilmiştir. Meselâ, Hz. Peygamber'in Kurban ve Ramazan Bayramı namazlarında Kâf ve Kamer sûrelerini okuduğuna dair hadisi Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'de İbn Bükeyr'den nakletse de diğer eserlerinde Mâlik b. Enes'ten gelen farklı bir senedle aktarmaktadır.¹⁸⁵ Ka'nebî'den gelene ise bir kimse uyuyunca şeytanın üç düğüm atmasıyla ilgili rivayeti örnek olarak zikretmek mümkündür.¹⁸⁶ Her ikisinden birlikte nakledilene ise Hz. Peygamber'in namaz kıldırırken ikinci rekatta oturmadığı ve sonunda sehiv secdesinin yapıldığının anlatıldığı hadis misal verilebilir.¹⁸⁷

¹⁷⁵ Beyhakî, *Fezâ'ilu'l-evkât*, 230 (No. 95), 257 (No. 113).

¹⁷⁶ Beyhakî, *Fezâ'ilu'l-evkât*, 261-262 (No. 117-118); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 5/282 (No. 3430), 5/283 (No. 3432).

¹⁷⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/59 (No. 39).

¹⁷⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 1/33 (No. 29), 1/330-331 (No. 533); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 1/94-95 (No. 51).

¹⁷⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/208 (No. 416); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 5/524-525 (No. 5039-5042); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 4/361-362 (No. 2642-2643).

¹⁸⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/232-233 (No. 1961); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 11/351 (No. 11142).

¹⁸¹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/417 (No. 2373); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 14/5 (No. 13595).

¹⁸² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/444 (No. 2432); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 10/50-51 (No. 13610); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 6/42-43 (No. 4026-4027); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 14/127 (No. 13805-13806).

¹⁸³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 3/148 (No. 3035); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 6/479 (No. 4709); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 8/330 (No. 7846), 16/51 (No. 15789); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 5/94 (No. 3145).

¹⁸⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/103-104 (No. 155).

¹⁸⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/284 (No. 624); a.mlf., *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, 5/77 (No. 6893); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 6/566 (No. 6260).

¹⁸⁶ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/314 (No. 722); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 5/342-343 (No. 4705).

¹⁸⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/346-347 (No. 806); a.mlf., *el-Hilâfiyyât*, 3/126-127 (No. 2186); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 4/540-541 (No. 3903).

es-Sünenü's-sağîr'de Mâlik b. Enes'in râvî şeklinde yer aldığı hadisler hakkında şöyle bir değerlendirme yapmak mümkündür: Yukarıdaki başlıklarda da görüldüğü üzere Beyhakî, aynı hadisleri eserlerinde farklı senedlerle rivayet etmektedir. Bu durumda *es-Sünenü's-sağîr*'de Mâlik b. Enes'ten nakledilen hadislerde *el-Muvatta*'ın İbn Bükeyr ile Ka'nebî nüshası kullanıldığı ifade edilebilir. Zaten *es-Sünenü's-sağîr*'deki her ikisinden gelen bazı rivayetler, Beyhakî'nin diğer eserlerinde bulunmaktadır. Meselâ, Rasûlullah'ın "*İnsanlar iftar etmeden acele ettikleri sürece hayır üzeredirler.*" hadisi *es-Sünenü's-sağîr*'deki gibi *Şu'abu'l-îmân*'da rivayet edilmektedir.¹⁸⁸ Aslında bunu Beyhakî'nin Mâlik b. Enes'in *el-Muvatta*'ının birçok farklı nüshasına sahip olması şeklinde açıklamak da mümkündür.¹⁸⁹ Hatta Ebû Dâvûd'un (öl. 275/889) *es-Sünen*'ine sahip olan¹⁹⁰ Beyhakî'nin kendisinin diğer eserlerinde geçmeyen ancak Ebû Dâvûd'da bulunan bazı hadisleri *es-Sünenü's-sağîr*'de zikrettiği görülmüştür. Meselâ, Rasûlullah'ın namazda sağa sola bakmak hakkında "*Bu, şeytanın kulun namazından aşırıldığı kısımdır.*" buyurduğu hadis, *es-Sünenü's-sağîr*'de Ebû Dâvûd'dan gelen senedle rivayet edilirken *es-Sünenü'l-kebîr*'de farklı bir tarikten aktarılmaktadır.¹⁹¹ Beyhakî'nin bazı eserlerin nüshalarına sahip olduğu gibi böyle meşhur kitapların icazetlerinin de kendisinde bulunduğunu görülmektedir.

7. *es-Sünenü's-sağîr*'de Nakledilip Beyhakî'nin Diğer Eserlerinde Tahrîc Edilmeyen Rivayetler

Beyhakî'nin *es-Sünenü's-sağîr*'de nakledip onun elimizdeki matbu eserlerinden herhangi birisinde tespit edilemeyen hadisler de bulunmaktadır. Ancak bu şekildeki rivayetlerin sayısının 30 kadar olduğunu söylemek mümkündür. Meselâ, eserin girişinin ikinci bâbındaki tâbiî Bilâl b. Sa'd'ın (öl. 110/728) sözü ile Hasen el-Basrî'den (öl. 110/728) gelen mürsel hadis *es-Sünenü'l-kebîr*'de olmadığı gibi Beyhakî'nin başka eserlerinde de tespit edilememiştir.¹⁹² Yine 'Ukbe b. Âmir'den (öl. 58/678) "*Rasûlullah, bize kuşluk namazını Şems ve Duhâ sûreleriyle kılmamızı emretti.*"¹⁹³ şeklinde nakledilen rivayet, Beyhakî'nin mevcut diğer eserlerinde bulunamamıştır. Aslında *es-Sünenü's-sağîr*'de bu şekildeki hadislerin daha ziyade bir rivayetin başka bir senedine ya da râvîsine işaret etme veya lafız farkına yer verme şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu rivayetlerin Beyhakî'nin günümüze ulaşmayan eseri ve *es-Sünenü's-sağîr*'de de işaret ettiği *el-Mebsût*'ta¹⁹⁴ veya başka kitaplarında tahrîc edilmesi muhtemeldir. Nitekim Beyhakî, Cuma günkü icabet vaktine dair Hz. Fâtıma'dan (öl. 11/632) "*Güneşin batmak üzere olduğu vakittir.*" şeklindeki rivayeti sağlam olmayan bir senedle naklettiğini belirtmektedir.¹⁹⁵ Fakat bu rivayeti Beyhakî'nin diğer eserlerinde isnadı olmadan aynı şekilde işaret ettiği görülmüştür.¹⁹⁶ Dolayısıyla bu durum, Beyhakî'nin elimizde olmayan kitaplarında rivayetin senedli bir şekilde bulunma ihtimaline delalet

¹⁸⁸ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/521 (No. 1311); a.mlf., *Şu'abu'l-îmân*, 5/413 (No. 3630).

¹⁸⁹ Doğan, *Beyhakî'nin es-Sünenü'l-kebîr*'i, 317.

¹⁹⁰ Doğan, *Beyhakî'nin es-Sünenü'l-kebîr*'i, 325-326.

¹⁹¹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/333-334 (No. 766); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebîr*, 4/366-367 (No. 3572); Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud*, thk. Şu'ayb el-Arna'ût-Muhammed Kâmil Karâbellî (Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 2009), "es-Salât", 164 (No. 910).

¹⁹² Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/46-47 (No. 10, 13).

¹⁹³ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/328-329 (No. 752).

¹⁹⁴ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/119.

¹⁹⁵ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/254 (No. 537).

¹⁹⁶ Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, 4/398; a.mlf., *Fezâ'ilu'l-evkât*, 465.

etmektedir. Ayrıca Rasûlullah'ın Mekke'ye girmesinin engellenmesi üzerine tıraş olup hanımlarıyla ilişkiye girdiği, sonrasında kurbanını kesip gelecek yıl umre yaptığı ifade edilen hadisin devamında başka bir tarik ile arasındaki lafız farkına işaret etmektedir.¹⁹⁷ Ancak ilk hâliyle hadis Beyhakî'nin eserlerinde geçmese de lafız farkına delalet ettiği kısım *es-Sünenü'l-kebir*'de nakledilmektedir.¹⁹⁸

Bu minvalde *es-Sünenü's-sağîr*'de işaret edilmesi gereken diğer bir husus, tahvîlli senedle nakledilen hadisin bir tarihinin Beyhakî'nin eserlerinde olmamasıdır. Meselâ, namaza başlarken, rükûda ve rükûdan kalktıktan sonra, secdede okunacak duaların yer aldığı hadisin bir tarihinin durumu böyledir. Bu hadis, *es-Sünenü'l-kebir*'de de tahvîlli isnadla nakledilmesine rağmen bir tarik *es-Sünenü's-sağîr*'dekinden farklıdır.¹⁹⁹ Böyle olan hadislerden bir başkası Mekke fethinden sonra hicretin olmadığını belirtildiği ve Mekke'nin kutsal bir yer sayılmasının anlatıldığı hadistir.²⁰⁰ Bu rivayetin bir tariki *es-Sünenü'l-kebir*'de varken diğeri başka bir eserde tespit edilememiştir.²⁰¹ Bu şekildeki hadislerin sayısının ise 18 civarında olduğu belirlenmiştir. Fakat bir kısmının senedinde râvî şeklinde bulunan Mâlik b. Enes ve Ebû Dâvûd'dan nakledilen rivayetler olduğu görülmüştür.

Sonuç

İslâmî ilimlerin her bir alanında hicrî ilk asırlardan günümüze kadar farklı türlerde kitaplar telif edilmiştir. Bu tür eserlerin bir kolunu da farklı amaç ve nedenlere binaen yazılan muhtasarlar oluşturmaktadır. Hem rivayet hem de dirayet açısından hadis ilminde telif edilen literatürde, özellikle de *Kütüb-i Sitte* gibi temel hadis kaynaklarına dair ihtisârların bulunduğu da malumdur. Bu minvalde hicrî beşinci asrın muhaddislerinden Beyhakî'nin tasnif ettiği *es-Sünenü's-sağîr*'in genellikle *es-Sünenü'l-kebir*'in muhtasarı olduğu şeklinde bir telakkinin bulunduğu görülmüştür. Nitekim *es-Sünenü's-sağîr*'in muhtasar bir eser olup olmadığının tartışıldığı ve konu hakkında araştırma yapanların da kendisini sadece *es-Sünenü'l-kebir*'le sınırlandırdığı belirlenmiştir. Bundan dolayı Beyhakî'nin bütün eserlerini dikkate alarak *es-Sünenü's-sağîr* hakkında bir araştırma yapma ihtiyacı hâsıl olmuştur.

es-Sünenü's-sağîr'in önsözünde itikâdî ve fikhî konulara dair iki muhtasar eserden bahseden Beyhakî'nin tamamladığı eserin *el-İ'tikâd ve'l-hidâye* olduğu saptanmıştır. *es-Sünenü's-sağîr*'in her bir rivayetin senediyle nakledilmediği, hadis/isnad ve râvîler hakkında sıhhat değerlendirmelerin yapıldığı, müellifin yorum ve açıklamalarının yer aldığı bir eser olduğu tespit edilmiştir. Beyhakî'nin hemen her eserinde dikkat ettiği bir özellik olan eğer bir hadis *es-Sahîhayn*'da var ise ona işaret etme durumunun *es-Sünenü's-sağîr*'de bulunmadığı belirlenmiştir.

Günümüzde tek yazma nüshası bulunan *es-Sünenü's-sağîr*'in telif edilmesine yönelik Beyhakî'nin dediğine göre insanların bir rağbeti olsa da *es-Sünenü'l-kebir* kadar ilgi görmemiştir. En azından günümüz için bunu söylemek mümkündür. Bu durum hakkında net bir bilgi bulunmasa da esere yönelik teveccühün zamanla kaybolduğu ifade edilebilir.

¹⁹⁷ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/120 (No. 1684).

¹⁹⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 10-408-409 (No. 10176).

¹⁹⁹ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 1/161-162 (No. 300); a.mlf., *es-Sünenü'l-kebir*, 3/378-380 (No. 2377).

²⁰⁰ Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*, 2/56 (No. 1526).

²⁰¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 10/332-333 (No. 10036).

Bunun nedeni, *es-Sünenü's-sağîr*'in rivayet yönteminden kaynaklanabilir. Çünkü Beyhakî'nin her bir bâbda senediyle naklettiği hadisten çok onlara yer verirken başta hadis kitapları olmak üzere diğer eserlerinde bulunan isnadsız rivayetler vardır. Eserin bu özelliğiyle müellifin rivayet ile derlemecilik döneminin öne çıkan her iki hususiyetini *es-Sünenü's-sağîr*'de yansıttığı ya da muhtasar olmasını istediği için böyle bir yöntem takip ettiği söylenebilir.

Beyhakî, *es-Sünenü's-sağîr*'i hangi eserlerinden ihtisar ettiğini belirtmemektedir. Hem bundan dolayı hem de *el-İ'tikâd ve'l-hidâye*'den sonra telif ettiği *es-Sünenü's-sağîr*'in, müellifin son eserlerinden biri olması hasebiyle elimizdeki bütün eserlerinden hareketle bir değerlendirme yapılmıştır. İncelemenin sonucunda *es-Sünenü's-sağîr* ile *es-Sünenü'l-kebîr* arasında tasnif sistemi ve muhtevası açısından ciddî bir benzerlik bulunduğu tespit edilmiştir. Fakat *es-Sünenü's-sağîr*'in tamamı için bunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Zira *es-Sünenü'l-kebîr*'de bulunmayan ve farklı senedle nakledilen birçok rivayetin Beyhakî'nin diğer eserlerinde yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca az da olsa bazı rivayet ya da tahvîllî senedin bir tarikinin Beyhakî'nin kitaplarında bulunmadığı görülmüştür. *es-Sünenü's-sağîr* ile *es-Sünenü'l-kebîr* ve diğer hadis kitapları arasındaki benzerlik bulunması normal bir durumdur. Zira bu eserlerin müellifinin hepsinin Beyhakî olması, zikredeceği kitap bölümleri ve bâb başlıkları ile altında nakledileceği hadislerin de aynı olmasını gerekli kılmaktadır. Burada farklılık arz eden husus, musannifin kitaplarının hacmidir. Nitekim *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, Beyhakî'nin kendi eserleri *el-Mebsût* ile *es-Sünenü'l-kebîr*'in uzun olması nedeniyle tasnif ettiği bir kitaptır ki *es-Sünenü's-sağîr*'de de benzer bir amaç dikkate alınmıştır. *es-Sünenü's-sağîr*, *es-Sünenü'l-kebîr*'in ihtisârı olarak algılsa da onun muhtasarları arasında sayılmamaktadır.

es-Sünenü's-sağîr'deki rivayetlerin kaynağını belirlemek için yapılan araştırmanın sonucunda büyük bir kısmının başta *es-Sünenü'l-kebîr* olmak üzere Beyhakî'nin elimizdeki mevcut kitaplarında nakledildiği tespit edilmiştir. Bulunamayan az bir kısmın da musannifin günümüze ulaşmayan eserlerinin içerisinde olması muhtemeldir. Bu durumda *es-Sünenü's-sağîr*, Beyhakî'nin sahip olduğu rivayetlerden ve kendisi eserlerinden istifade ederek ihtisâr yöntemiyle telif ettiği özgün bir muhtasar eserdir. Çünkü *es-Sünenü's-sağîr*'de cem' türü eserlerdeki gibi hadislerin senedlerinin tamamı hazfedilmemiş, hangi kaynaklardan derleme yapılacağına dair bir bilgi verilmemiştir. Ayrıca tespit edildiğine göre *es-Sünenü's-sağîr*'deki hadislerin Beyhakî'nin farklı konularda telif ettiği çeşitli kitaplarda olması, diğer kitaplarındaki bilgileri bir araya getirme çabasının bulunmaması ve onlardan gerekli durumlarda istifade etmesi, eserde az da olsa bazı rivayetlerin tekrar edilmesi, sened ve metin tenkidinin yapılması, bazı rivayetler hakkında yorum ve açıklamaların yer alması, kendinden önceki bazı âlimlerinin eserlerinin zikredilmesi hususları da dikkate alınmalıdır.

Kaynakça | References

- Altaş, İlhan. *Hadis Edebiyatında Muhtasar Türü: Tespiti ve Gelişimi (Başlangıcından Hicri Onuncu Asra Kadar)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- 'Asse, Münâ 'Abdülhakîm. *es-Sinâ'atu'l-hadîsiyye 'inde'l-îmâm el-Beyhakî fi kitâbihî Şu'abi'l-îmân*. Dımaşk: Câmi'atu Dımaşk, Külliyyetü'ş-Şerî'a, Doktora Tezi, 2006.
- Aşikkutlu, Emin. "Tahvîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/440. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Atmaca, Veli. *İmam Beyhakî ve Kitâbu'd-De'avâti'l-Kebîr'i*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2021.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstilahları Sözlüğü*. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Ayduran, Emre. *Beyhakî'nin el-Hilâfiyyât Adlı Eserinde Hanefilere Yönelik Tenkitleri*. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- A'zamî, Muhammed Ziyâ'urrahman. *el-Minnetu'l-kübrâ şerhu ve tahrîcu's-Süneni's-sağîr li'l-hâfız el-Beyhakî*. 9 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Delâ'ilü'n-nübüvve ve ma'rifetü ahvâli sâhibi'ş-şerî'a*. thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî. 7 Cilt. Beyrut-Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye-Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 1988.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *ed-De'avâtu'l-kebîr*. thk. Bedr b. 'Abdullah el-Bedr. 2 Cilt. Kuveyt: Dâru Garâs, 2009.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Câmi' li-şu'abi'l-îmân*. thk. 'Abdul'alî 'Abdulumeyd Hâmid. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Esmâ' ve's-sîfât*. thk. 'Abdullah b. Muhammed el-Hâşidî. 2 Cilt. Cidde: Mektebetü's-Sevâdî, 1993.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Hilâfiyyât beyne'l-imâmeyn eş-Şâfiî ve Ebû Hanîfe ve ashâbihî*. 8 Cilt. Kahire: er-Ravda, 2015.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-İ'tikâd ve'l-hidâye ilâ sebîli'r-reşâd 'alâ mezhebi's-selef ve ashâbi'l-hadîs*. thk. Ahmed 'İsâm el-Kâtib. Beyrut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, 1401.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Kırâ'e halfe'l-imâm*. thk. M. Sa'îd b. Besyûnî Zağlûl. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1984.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Medhal ilâ 'ilmi's-sünen*. thk. Muhammed 'Avvâme. 2 Cilt. Cidde-Medine: Dâru'l-Minhâc-Dâru'l-Yüsr, 2016.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Hayâtu'l-enbiyâ' ba'de vefâtihim*. thk. Ahmed b. 'Atiyye el-Gâmidî. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1993.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *İsbâtu 'azâbi'l-kabir*. thk. Şeref Mahmûd el-Kudât. Amman: Dâru'l-Furkân, 1983.

- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu Fezâ'ilî'l-evkât*. thk. Adnân 'Abdurrahman Mecîd el-Kaysî. Mekke: Mektebetü'l-Menâre, 1990.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu's-Süneni'l-kebîr*. thk. 'Abdullah b. 'Abdülmuhsin et-Türkî. 25 Cilt. Riyad: Dâru 'Âlemi'l-Kütüb, 2013.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu's-Süneni's-sağîr*. thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî. 4 Cilt. Karaçi: Câmi'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1989.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu's-Süneni's-sağîr*. İstanbul: Topkapı Sarayı, III. Ahmed Kütüphanesi, 269, 1b-392a.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu's-Süneni's-sağîr -Bugetu'l-müttekâ fi tahrîci Süneni'l-Beyhakî adlı Hâşiye ile birlikte-*. thk. Behcet Yûsuf Hamd Ebû't-Tayyib. 4 Cilt. Riyad: Dâru'l-Cîl, 1995.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Kitâbu'z-Zühdi'l-kebîr*. thk. 'Âmir Ahmed Haydar. Beyrut: Mü'essesetü'l-Kütübî's-Sekafiyye, 1996.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*. thk. 'Abdulmu'tî Emîn Kal'acî. 15 Cilt. Karaçi: Câmi'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1991.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn. *Menâkibu's-Şâfiî*. thk. es-Seyyid Ahmed Sakr. 2 Cilt. Kahire: Mektebetü Dâru't-Türâs, 1970.
- Bezzâr, Ahmed b. 'Amr. *el-Bahru'z-zehhâr el-ma'rûf bi-Müsnedi'l-Bezzâr*. thk. Mahfûzurrahmân Zeynullah vd. 18 Cilt. Beyrut-Medine: Mü'essesetü'l-'Ulûmi'l-Kur'ân-Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-Hikem, 1988.
- Çakan, İsmail Lütfî. *Hadis Edebiyatı (Çeşitleri - Özellikleri - Faydalanma Usulleri)*. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Çelik, Taha. *Hadis Mezhep İhtilaf-Beyhakî'nin Tahâvî'ye İtirazları-*. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Doğan, Halil İbrahim. *Hadis İlmi Açısından Beyhakî'nin (öl. 458/1066) es-Sünenü'l-kebîr'i*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Durmuş, İsmail. "Muhtasar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/57-59. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Ebû Dâvûd, es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvud*. thk. Şu'ayb el-Arna'ût-Muhammed Kâmil Karâbellî. 6 Cilt. Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 2009.
- Efendioğlu, Mehmet. "Muhtasar (Hadis)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/60-61. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Erdoğan, Tunahan. "Hadis Usûlü Literatüründe Yerleşik Bir Kabulün Tenkidi: Bir İhtisâr Örneği Olarak İbn Hacer'in Nuhbetü'l-Fiker'i". *Turkish Academic Research Review* 1/1 (2016), 49-59. <https://doi.org/10.30622/tarr.335277>
- İbn 'Abdülhâdî, Şemseddîn. *Tabakâtu 'ulemâ'i'l-hadîs*. thk. Ekrem el-Bûşî-İbrâhîm ez-Zeybek. 4 Cilt. Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 1996.

- İbn Hallikân, Ahmed b. Muhammed. *Vefeyâtu'l-a'yân ve enbâ'u ebnâ'î'z-zamân*. thk. İhsân 'Abbâs. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1978.
- İbn Hibbân, Muhammed el-Büstî. *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*. thk. Şu'ayb el-Arna'ût. 18 Cilt. Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 1988.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdullah. *es-Sünen*. thk. Şu'ayb el-Arna'ût vd. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 2009.
- İbnü's-Salâh, Ebû 'Amr eş-Şehrezûrî. *Ulûmu'l-hadîs*. thk. Nüreddîn 'Itr. Beyrut-Dımaşk: Dâru'l-Fikri'l-Mu'âsır-Dâru'l-Fikr, 2012.
- Kal'acî, 'Abdulmu'tî Emîn. "Mukaddime". *es-Sünenü's-sağîr*. mlf. Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî. 1/3-92. Karaçi: Câmî'atu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1989.
- Kandemir, M. Yaşar. "Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/58-61. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kâtib Çelebî, Mustafâ b. 'Abdullah. *Keşfu'z-zünûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*. thk. Ekmeleddîn İhsânoglı-Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. 10 Cilt. London: Mü'essesetü'l-Furkân, 2021.
- Kırış, Şemsettin. *Beyhakî ve Delâilü'n-Nübüvve'si*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Müslim, Müslim b. el-Haccâc. *Sahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fu'âd 'Abdülbâkî. 5 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1991.
- Özyürek, Tezcan Türkben. *Beyhakî'nin Şuabü'l-İman Adlı Eserindeki Hadisler Çerçevesinde İmanın Yapısı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Sübkî, Tâcüddîn. *Tabakâtu's-şâfi'iyyeti'l-kübrâ*. thk. 'Abdülfettâh Muhammed el-Hulv-Mahmûd Muhammed et-Tanâhî. 10 Cilt. Kahire: Dâru İhyâ'î'l-Kütübi'l-'Arabîyye, 1964.
- Tatar, Veli. *Sosyokültürel Bağlamda Hadis Tasnifi*. Ankara: TDV Yayınları, 2023.
- Uğur, Mücteba. *Hadis İlimleri Edebiyatı*. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Yardım, Ali. *Hadîs I-II*. 2 Cilt. İstanbul: Damla Yayınevi, 2014.
- Yurdağür, Metin. "el-İ'tikâd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/457. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Zehebî, Muhammed b. Ahmed. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*. thk. Şu'ayb el-Arna'ût vd. 25 Cilt. Beyrut: Mü'essesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1984.